

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง ในเขตตำบลหนองพันทา อำเภอไช้พิสัย จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการวิจัย ประกอบด้วยสาระดังนี้

1. แนวคิดด้านคุณภาพชีวิต
2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต
3. แนวคิดทฤษฎีความต้องการของมนุษย์
4. บริบทตำบลหนองพันทา อำเภอไช้พิสัย จังหวัดบึงกาฬ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดด้านคุณภาพชีวิต

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตพบว่า ได้มีผู้สนใจและให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของบุคคลกับระดับคุณภาพชีวิต โดยแบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็น 2 ส่วน คือ (ลดา ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2542 : 8)

1. ความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ได้แก่ ความต้องการด้านชีวะ – กายภาพ (Bio-physical Needs) ซึ่งเป็นความต้องการทางชีวภาพจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาด สภาพแวดล้อมที่ดี ฯลฯ การได้รับปัจจัยเหล่านี้จะทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตในระดับต่ำสุด (Minimal Level) การขาดหรือไม่สมดุลของสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นการขาดคุณภาพชีวิตของบุคคล

จากความต้องการพื้นฐานอีกประการหนึ่งคือ ความต้องการจิตใจและสังคม (Psycho – social Needs) ซึ่งเป็น ความต้องการระดับชุมชนและสังคม และบทบาทของตนเองในชุมชนทำให้เขาขาดคุณภาพชีวิตที่ดี

1. ความหมายของคุณภาพชีวิต

วารุณี ทองมาก (2547 : 16-17) กล่าวโดยสรุปว่า คุณภาพชีวิตหมายถึง การมี
ความเป็นอยู่ที่ดีทั้งในด้านสุขอนามัย ร่างกายจิตใจ ด้านการมีความรู้ในการพัฒนาอาชีพทำให้มี
รายได้แน่นอน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่น อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งอยู่
ภายใต้สภาพการบริหารจัดการที่ดีของรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545 : 12 ; ย่าง
ถึงในวารุณี ทองมาก. 2547 : 16-19) กำหนดนิยามของคุณภาพชีวิต คือการอยู่ดีมีสุขไว้ว่า “การ
มีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มี
ครอบครัวอบอุ่น มั่นคงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่ดี
ของรัฐ”

อัจฉรา โทบุญ (2546 : 45) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตของบุคคลคือความพึงพอใจ
ของบุคคลที่เกิดจากการ ได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่เป็ประโยชน์ตามความต้องการของ
ร่างกายและจิตใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาวะแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่าง
พอเพียงจนก่อให้เกิดการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี” จากนิยามดังกล่าวจะพบว่า สิ่งที่เป็น
ประโยชน์ต่อความต้องการของร่างกายและจิตใจของบุคคล เป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้บุคคล
มีสุขภาพกายสุขภาพจิตดี ก่อให้เกิดพลังการทำประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ
และสังคม ซึ่งมีผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุคคลเช่นกัน เมื่อบุคคลมีสุขภาพกายและ
สุขภาพจิตดี ย่อมมีความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ควมมีคุณภาพชีวิต

George and Bereson (1980 : 56 ; อ้างถึงใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. 2540 : 82-
84) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง มิติการมีชีวิตที่ดี ประกอบด้วยความสุข ความ
พอใจในชีวิต ความนับถือตัวเอง สุขภาพและสถานะภาพการทำงานของร่างกาย และสภาวะ
ทางเศรษฐกิจที่ดี

องค์การยูเนสโก (UNESCO. 1993 : 32 ; อ้างถึงใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. 2540 :
82-84) นิยามคำว่า คุณภาพชีวิตไว้ในชุดฝึกอบรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตว่า
หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม และระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่ง
ของมนุษย์และได้นิยาม โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตว่าเป็น โครงการที่มีเป้าหมายเพื่อช่วย
ให้ผู้เรียน และชุมชน ได้ความรู้ เจนคติ ค่านิยม และทักษะที่จำเป็นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย
สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิต ทั้งในลักษณะของปัจเจกบุคคลและในฐานะที่เป็นสมาชิก

ปลุก พรมรัตน์ (2545 : 25) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับของชีวิตที่ดีมี
 ความสมบูรณ์ทั้ง ทางร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ กล่าวคือมีสุขภาพดี ปราศจาก
 โรคภัย ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้พักผ่อน มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
 ความรู้สึกถึงความสำเร็จใช้ชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นภาระ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความเดือดร้อนแก่
 ผู้อื่นและสังคม และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น รวมถึงสามารถแก้ปัญหาเพื่อดำเนินชีวิต
 ต่อไปได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ

สุทธิพร บุญส่ง (2549 : 36) และ ศิริ ฮามสุ โปธิ (2543 : 46) ที่ได้กล่าวว่าลักษณะ
 ชีวิตของมนุษย์ที่มีสภาพสมบูรณ์มีความสุขทั้ง ทางร่างกายและจิตใจ เนื่องจากการได้รับการ
 ตอบสนองความต้องการของคน ทั้ง ทางกายภาพและจิตภาพอย่างเหมาะสมและเพียงพอ
 รวมทั้ง ความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ โดยใช้ทรัพยากรที่ตนมีอยู่

นิพนธ์ คันธเสวี (2542 : 7) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง สภาพการ
 ดำรงชีวิตที่ควรประกอบด้วยความสุขภาพทางกาย ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา หรือด้าน
 สังคม

ทิพย์วรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา (2534 : 9) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตหมายถึง
 บุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามฐานะ สามารถพึ่งพาตนเองได้โดย
 ไม่เป็นภาระของผู้อื่น แต่สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่น ได้ เป็นบุคคลที่รู้จักตนเองบ้างแล้วจะมี
 ความรักไว้เพื่อคนอื่น รู้จักรัก เมตตา กรุณา และให้อภัยผู้อื่นได้ รู้จักมองโลกในแง่ดีไม่คิดมุ่ง
 ร้ายผู้อื่น

พิพัฒน์ จันทรา (2542 : 14) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตเป็นการมองชีวิตมนุษย์โดย
 ภาพรวมเพราะมนุษย์ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และใน
 ขณะเดียวกันมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ดังนั้นจึงไม่สามารถกล่าวถึง
 มนุษย์ในแง่ใดแง่หนึ่งเท่านั้น แต่ต้องมองมนุษย์ในทุกแง่ทุกมุม หรือทุกด้าน เพราะฉะนั้น
 คุณภาพชีวิตที่มีสภาพความเป็นอยู่ดี (Well-being) ในทุกด้านเพียงแต่ว่าจะดีได้น้อยเพียงใด
 ระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์จึงพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในเวลานั้นๆ คุณภาพชีวิตมีมุมมองที่
 แตกต่างกันไปตามรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล เช่น วัย เพศ การศึกษาในวิชาสาขา
 ต่างๆ และภูมิหลังของบุคคล

องค์การอนามัยโลก(WHO) นิยามคุณภาพชีวิต (Qualit of Life) ว่าเป็นชีวิตที่มี
 ความสุขมีความพึงพอใจในชีวิต ชีวิตที่มีสวัสดิการ ภาวะที่บุคคลได้เรียนรู้และเข้าใจตนเอง
 อย่างแท้จริง การมีอิสระจากความต้องการ การมีหน้าที่การงานตามที่ต้องการและสภาวะของ

การเรียนรู้ที่ดีทางกาย ทางจิตใจและสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น (Word Health Organization, 1997) คำว่า คุณภาพชีวิตนี้ในบางแห่งใช้คำว่าความเป็นอยู่ที่ดีของชีวิต (Well-Being of Life) หรือการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

Wallace (1974 : 87 ; อ้างในถึง อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจกล้า. 2541 : 40) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง สภาพทั้งหลาย ซึ่งนำมาสู่ความพึงพอใจแก่บุคคลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปแล้ว คุณภาพชีวิตและระดับความพอใจในสิ่งที่ต้องการเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นเรื่องยากที่จะหาเกณฑ์มาตอบให้แน่ชัดลงไปได้ เพราะระดับความพอใจของแต่ละบุคคลมักจะเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น ค่านิยมทางสังคม เวลาสถานที่ และสิ่งแวดล้อมที่เขาดำรงอยู่ในขณะนั้น ที่สำคัญที่สุดความพอใจของบุคคลเป็นเพียงนามธรรม พิสูจน์ได้ยาก แต่สิ่งที่จะสรุปตอบคำถามได้ง่ายขึ้นและควรยึดเป็นเกณฑ์ปฏิบัติกลางๆ ก็คือ ความพอใจในสิ่งที่ต้องการขึ้นอยู่กับตัวเราหรือแต่ละบุคคลนั่นเอง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า “จงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ จงใช้สิ่งนั้นให้เกิดประโยชน์กับตน สนองครอบครัวและสังคม ย่อมทำให้ชีวิตเราเป็นสุขได้” ซึ่งควรแก่การนำมายึดเป็นแนวปฏิบัติและพัฒนาเป็นค่านิยมร่วมกันอย่างจริงจัง ให้เกิดความต่อเนื่องเพื่อที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดนั่นเอง

2. ประเภทของคุณภาพชีวิต

Dalke (1968 : 55 ; อ้างถึงใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. 2540 : 80) ได้แยกประเภทของคุณภาพชีวิต เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตในแง่ของวัตถุ เช่น รายได้ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคม และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น

2. คุณภาพชีวิตในแง่ของจิตใจ เช่น ความพอใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน ความพึงพอใจในสถานภาพของสังคม ระดับความกระตือรือร้นในการทำงาน หรือกิจกรรมอื่นๆ ในแต่ละวัน ฯลฯ

3. คุณภาพชีวิตในแง่ความรู้สึกนึกคิด โดยรวมทั้งหมดเช่น ความรู้สึกมีความสุข ความทุกข์ หรือความวิตกกังวลต่างๆ ความคิดในการฆ่าตัวตาย ความคิดเกี่ยวกับอนาคตในแง่ดี ฯลฯ

มณี ชุตินาวุติกุล (2543 : 13) กล่าวถึงคุณภาพชีวิตไว้ว่า คือ เสรีภาพ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุ ด้านสังคม และด้านจิตใจ

กล่าวโดยสรุป ประเภทของคุณภาพชีวิตนั้น ได้แก่ ด้านวัตถุ คือ ด้านรายได้ มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ มีความมั่นคงทางอาชีพ ด้านจิตใจ หมายถึงการมีจิตใจที่ร่าเริง แจ่มใส ความพึงพอใจ เช่น ความพึงพอใจในการประกอบอาชีพ และด้านสังคม คือ การมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน การมีนันทนาการต่างๆกับครอบครัว

3. องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

จากการศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิต จากนักวิชาการต่างๆ ได้กำหนด องค์ประกอบคุณภาพชีวิตที่ชีวิตครอบคลุมทุกมิติ ในการดำรงชีวิต ดังนี้

นกคณ แสงศรี (2544 : 24) ได้เสนอว่า คุณภาพชีวิตประกอบด้วย 1. มาตรฐานความเป็นอยู่ทางร่างกาย (Physical Standard of Living) 2. จิต/อารมณ์ (Menta/Emotion) 3. จิตวิญญาณ (Spirit) ดังนี้

1. มาตรฐานความเป็นอยู่ทางร่างกาย หมายถึง โภชนาการ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก การศึกษา น้ำ การสุขภาพิบาล การขนส่ง ฯลฯ

2. จิต/อารมณ์ หมายถึง ความรักความเป็นเพื่อน การสมรส และการมีบุตร สันทนาการ ความพึงพอใจในงานและความมั่นคง ฯลฯ

3. จิตวิญญาณ หมายถึง ความเป็นอิสระจากความเชื่อ ความมีอิสระต่อการปฏิบัติตามความเชื่อ ฯลฯ

ศิริชัย รอดทศนา (2550 : 16-18) ได้สรุปและกำหนด องค์ประกอบคุณภาพชีวิต สามารถสรุปได้ 5 ด้านดังนี้

1. ด้านชีวิตส่วนตัว ได้แก่ ด้านสุขภาพซึ่งสุขภาพเป็นดัชนีชี้วัดตัวแรกในการวัดความอยู่มีสุข เนื่องจากสุขภาพอนามัยที่ดี หมายถึงความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อารมณ์ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ การได้รับการพักผ่อนที่เพียงพอ ได้ปฏิบัติกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมตามสถานภาพ ซึ่งเป็นการมีสุขภาพที่แข็งแรง เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่จะทำให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้ รวมทั้งสามารถประกอบกิจกรรมดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นผลสำเร็จในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ก็คือ คนไทยมีสุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกาย จิตใจมีอายุยืนยาวไม่เสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร

ด้านความรู้ การพัฒนาความรู้หรือการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการได้มา ซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคน เพราะการศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเสริม โอกาสพัฒนาสติปัญญา และกระบวนการเรียนรู้ของคนให้ “คิดเป็น ทำเป็น” พึ่งตนเองได้ สามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันคนที่มีการศึกษาและรอบรู้ในระดับที่เหมาะสมสามารถมีรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ได้ใช้ความรู้เพื่อเสริมสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อสังคม การวัดผลสำเร็จของการพัฒนาการศึกษา ที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ “คิดเป็น ทำเป็น” อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ อันส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ด้านชีวิตครอบครัว ครอบครัวเป็นพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดที่คนจะต้องดำรงชีวิตอยู่เพื่อความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ “คุณภาพชีวิตหรือความอยู่ดีมีสุข” ดังนั้น การพัฒนาชีวิตด้านครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญหากคนในครอบครัวอยู่ดีมีสุข คนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี หากครอบครัวไม่มีความสุข แยกแยก ล้มสลายชีวิตคนก็ไม่สามารถจะอยู่ดีมีสุข ไปได้ เช่นเดียวกับสังคมจะอยู่ดีมีสุขได้จะต้องประกอบไปด้วยครอบครัวที่อบอุ่น คือ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการดูแลและพยายามตอบสนองความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัว มีการอบรมบุตรหลานให้เป็นคนดีของสังคมตลอดจนการดูแลสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ด้อยโอกาสหรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ อันจะเป็นการป้องกันปัญหาสังคมไม่ให้รุนแรง ดังนั้นในการวัดความอยู่ดีมีสุขจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านชีวิตครอบครัวด้วย ซึ่งสามารถดูได้จากองค์ประกอบเบื้องต้น คือ บทบาทหน้าที่ของครอบครัว

3. ด้านชีวิตการทำงาน การทำงานเป็นที่มาของรายได้และอำนาจซื้อ และการเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม โอกาสมีงานทำจะเกิดขึ้นจากปัจจัย 2 ส่วน คือความสามารถในการทำงานของตัวคนหรือสมรรถนะของคน ซึ่งหมายถึง จะต้องมีความสุขภาพแข็งแรงและมีความรู้และทักษะในการทำงานที่ต้องรับผิดชอบ มีรายได้ที่เพียงพอจากการมีงานทำและอาชีพที่สุจริต

4. ด้านสภาพแวดล้อม การพัฒนาสภาพแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขคนจะต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองดำรงชีวิตอยู่ โดยอาจพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวคน ดังนั้น การพัฒนาสภาพแวดล้อมจึงครอบคลุมเรื่องต่างๆมากมาย ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวคน ดังนั้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมจึงครอบคลุมเรื่องต่างๆมากมาย ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวคน คือการมีสถานที่อยู่อาศัยซึ่งสามารถวัดได้จากสัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้าน และที่ดินเป็นของตนเอง การได้รับ

สาธารณูปโภคที่วัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่น้ำประปาบริโภค และเรื่องที่เป็นปัจจัยภายนอก คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของภาครัฐ ซึ่งปัจจุบันภายใต้กรอบแนวคิดของประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของภาครัฐ จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ที่สามารถเข้าไปมีสิทธิ มีเสียง ร่วมตัดสินใจ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของประเทศ และร่วมรับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการต่างๆ ของภาครัฐ ตามหน้าที่ของแต่ละคน ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่จะช่วยให้คุณภาพชีวิตของคนในสังคมได้รับการตอบสนองสอดคล้องกับความต้องการ ดังนั้น การพัฒนาการบริหารจัดการที่ดี จึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมเป็นอย่างมากต่อระบบการบริหารจัดการของรัฐ

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต. 2537 : 38) ได้อธิบายองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่มีคุณภาพดังนี้

1. คุณภาพชีวิตระดับพื้นฐาน หรือระดับที่กฎธรรมมีกัต ได้แก่ การมีสุขภาพดี มีพละนาถที่ดี และมีปัจจัย มีปัจจัยเรื่องรักษาส่งเสริมสุขภาพ สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ เช่น มีอาชีพที่ประกอบ โดยประหยัด ขยัน และสุจริต มีเงินใช้ และใช้เงินเป็น เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคมีอาหารที่มีคุณค่า มีกิน และกินเป็น รวมถึงการมีที่อยู่อาศัย ที่ทำงานที่เหมาะสม ไม่แออัด สะอาด สะดวก สบายต่อการดำรงชีวิต การทำงานและการเดินทาง มีครอบครัวซึ่งมีกำลังพอบำรุงเลี้ยงได้และอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ทั้งอบอุ่นและร่มเย็น อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้ดี รับผิดชอบ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ เกี่ยวการุณย์ ผูกมิตรและชวนขวญทำกิจที่เป็นประโยชน์ มีเวลาว่างสำหรับตนเองในการพักผ่อน หรือทำกิจกรรมสันทนาการ เพื่อพัฒนาจิตใจตนเอง

2. คุณภาพชีวิตระดับการพัฒนา หรือระดับสัมปราชัยกัตละ เริ่มจากการได้รับการศึกษา ช่วยให้ผู้รู้และเข้าใจเหตุการณ์ สังคมประสพการณ์ที่เป็นฐานของการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด มีวิจารณ์ญาณ พิจารณาเหตุปัจจัย รู้จักคิดแก้ปัญหา ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา รวมถึงมีจิตใจที่พัฒนา มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนในทางที่ดิงาม ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดี มีความมั่นคงทางค้ำจิตใจ

3. คุณภาพชีวิตระดับเอื้อโอกาส หรือระดับอุภยันตุ ได้แก่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความปลอดภัยทั้งทางค้ำร่างกาย จิตใจ สังคม อยู่ท่ามกลางสังคมที่มีโอกาส

ทางการทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง มีโอกาสได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ในสังคมตามสิทธิที่มี

เฟอร์เรต (Ferrel, 1995 : 49) ได้ศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยมะเร็ง และได้สรุปองค์ประกอบคุณภาพชีวิตไว้ 4 ด้าน คือ

1. ความผาสุกด้านร่างกาย (Physical Well - being) เป็นความรู้สึกร่างกายในการควบคุมหรือบรรเทาความเจ็บป่วยและคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย
2. ความผาสุกด้านจิตใจ (Psychological Well - being) เป็นการเผชิญต่อความรู้สึกเจ็บป่วยของบุคคล เช่น ความเครียด ความรู้สึกกลัว ความวิตกกังวล
3. ความผาสุกด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Well - being) ได้แก่ ความหวัง และความเชื่อในด้านศาสนา
4. ความผาสุกด้านสังคม (Social Well - being) เป็นความรู้สึกรับรู้ของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมและบทบาทในสังคม

ฟลานาแกน (Flanagan, 1982 : 68) ได้ศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิต พบว่า คุณภาพชีวิตมาจากพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ ซึ่งจำแนกได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความสุขสบายทางด้านร่างกายและวัตถุ เช่น มีสุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง และปราศจากโรค มีอาหาร มีบ้านที่ต้องการ และมีความมั่นคงปลอดภัย
2. มีสัมพันธภาพที่ดี เช่น มีสัมพันธภาพกับบิดา มารดา คู่สมรส ญาติ เพื่อนและบุคคลอื่น
3. มีกิจกรรมและมีส่วนร่วมในสังคม ชุมชน รวมทั้งมีโอกาสช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่น
4. มีพัฒนาการทางบุคลิกภาพและมีการดำเนินชีวิตตามพัฒนาการ เช่น พัฒนาการด้านสติปัญญา มีการเรียนรู้สนใจการเรียน เข้าใจตนเอง รู้จุดเด่น จุดด้อยของตัวเอง ทำงานที่น่าสนใจ ได้รับค่าตอบแทนที่ดี และแสดงความรู้สึกออกมาในทางสร้างสรรค์
5. การมีสันตินาการ เช่น สัมคมกับผู้อื่น อ่านหนังสือ ฟังเพลงหรือสิ่งบันเทิงอื่นๆ และมีส่วนร่วมในสังคม

เฟอร์แรนส์ และเพาเวอร์ (Ferrans and Power, 1992 : 86) พิจารณาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตจากความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในชีวิต และสรุปองค์ประกอบคุณภาพชีวิต ไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. สุขภาพและหน้าที่ (Health and Functioning) ได้แก่ การดูแลสุขภาพตนเอง

การพักผ่อน การทำกิจกรรมต่างๆ ในเวลาว่าง การมีกิจกรรมในครอบครัว และการเดินทาง

2. สังคมเศรษฐกิจ (Socioeconomic) ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ รายได้ การทำงาน เพื่อนร่วมงาน และที่อยู่อาศัย

3. จิตวิญญาณ (Psychological Spiritual) ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต ความสงบทางจิตใจ การบรรลุเป้าหมายในชีวิต และความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่

4. ครอบครัว ได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความสัมพันธ์กับคู่สมรส บุตร และภาวะสุขภาพของครอบครัว

ซาน (Zhan, 1992 : 83) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตเกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล โดยบุคคลสามารถรับรู้และประเมินได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

1. ด้านความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) เป็นการรับรู้ในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ ได้แก่ ความพึงพอใจในสภาพเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม และการดำเนินชีวิต

2. ด้านอัตมโนทัศน์ (Self Concept) เป็นความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่มีต่อตนเอง การยอมรับและการรับรู้ถึงคุณค่าของตนเอง รวมถึงภาพลักษณ์ของตนเอง

3. ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย (Health and Functioning) เป็นการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถด้านร่างกาย สุขภาพ และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

4. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Socioeconomic) เป็นการรับรู้ถึงความพึงพอใจในด้านสังคมทั่วไป รวมถึง รายได้ อาชีพ และการศึกษา

คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับที่บุคคลรู้สึกสนุกสนานต่อความเป็นไปได้ในชีวิตของเขา พื้นที่คุณภาพชีวิตของบุคคลจะประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ความเป็นอยู่ (Being) ความเป็นเจ้าของ (Belonging) สิ่งที่จะมาถึง (Becoming)

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตระดับบุคคล

ความเป็นอยู่ (Being)	สิ่งที่บุคคลควรได้รับ (Who one is)
1. ความเป็นอยู่ด้านกายภาพ	1.1 สุขภาพกาย 1.2 อนามัยส่วนบุคคล 1.3 โภชนาการ 1.4 การออกกำลังกาย 1.5 การแต่งกายและเสื้อผ้า 1.6 สภาพกายภาพทั่วไปที่ปรากฏ
2. ความเป็นอยู่ด้านจิตใจ	2.1 สุขภาพจิตและการปรับตัว 2.2 การรับรู้ 2.3 ความรู้สึก 2.4 ความภาคภูมิใจ การมองตนเอง การควบคุมตนเอง
3. ความเป็นอยู่ด้านจิตวิญญาณ	3.1 การให้คุณค่าบุคคล 3.2 การให้คุณค่ากับมาตรฐานความประพฤติ 3.3 ความเชื่อด้านจิตวิญญาณ
ความเป็นเจ้าของ (Belonging)	การติดต่อกับบุคคลที่แวดล้อม
1. ความเป็นเจ้าของด้านกายภาพ	1.1 บ้าน 1.2 ที่ทำงาน/โรงเรียน 1.3 เพื่อนบ้าน 1.4 ชุมชน
2. ความเป็นเจ้าของด้านสังคม	2.1 ความใกล้ชิดกับผู้อื่น 2.2 ครอบครัว 2.3 เพื่อน 2.4 ผู้ร่วมงาน 2.5 เพื่อนบ้านและชุมชน
3. การใช้เวลาว่างที่จะเกิดขึ้น	3.1 รายได้พอเพียง 3.2 บริการสุขภาพและบริการสังคม 3.3 การจ้างงาน

ความเป็นอยู่ (Being)	สิ่งที่บุคคลควรได้รับ (Who one is)
4. ความเจริญเติบโตที่จะเกิดขึ้น	3.4 การจัดการศึกษา
	3.5 การจัดนันทนาการ
	3.6 การจัดงานและกิจกรรมของชุมชน เป้าหมายส่วนบุคคลและความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น
	4.1 กิจกรรมภายในบ้าน
	4.2 งานที่จ่ายค่าตอบแทน
	4.3 กิจกรรมโรงเรียนหรืออาสาสมัคร
	4.4 การดูแลสุขภาพหรือความต้องการทางสังคม
4.5 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการผ่อนคลายและลดความเครียด	
4.6 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการบำรุงรักษาหรือการปรับปรุงความรู้และทักษะ	
4.7 การปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง	

ที่มา : เฟอร์เรล. 1995 : 49

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต นั้นครอบคลุมทุกมิติของความ เป็นอยู่ทั้ง 5 ด้านที่สำคัญ ตั้งแต่ชีวิตส่วนตัว ในเรื่องสุขภาพที่แข็งแรงมีสุขภาพจิตที่ดี ที่ได้รับการศึกษา มีความรู้ ใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ด้านชีวิตครอบครัว ซึ่งได้แก่มีความครัวที่อบอุ่น สมาชิกมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ด้านชีวิตการทำงาน ที่มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับ ความสามารถของตนเองทำให้มีรายได้ที่เลี้ยงดูตนเองได้ ด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งได้แก่ การได้มี ชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการบริหาร จัดการของภาครัฐ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิต่างๆของตนเองอย่าง เหมาะสม

4. การประเมินคุณภาพชีวิต

การประเมินคุณภาพชีวิตหรือการวัดคุณภาพชีวิตจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ

แนวคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัย การประเมินคุณภาพชีวิตอาจจะประเมินด้วยบุคคลนั้นๆ หรือบุคคลอื่นผู้ประเมิน โดยแนวทางการประเมินคุณภาพชีวิตแตกต่างกันดังต่อไปนี้

มีเบอร์เกอร์ (Meeberg. 1993 : 58) ได้กำหนดแนวทางการประเมินชีวิตโดยอาศัยตัวบ่งชี้ 2 ประเภท ซึ่งสอดคล้องกับองค์การยูเนสโก (Unesco. 1993 : 95) คือ

1. ตัวบ่งชี้ทางวัตถุวิสัย (Objective Indicator) เป็นข้อมูลที่เป็นรูปธรรม เช่น รายได้ อาชีพ และการศึกษา เป็นต้น

2. ตัวบ่งชี้เชิงจิตวิสัย (Subjective Indicator) เป็นการประเมินข้อมูลด้านจิตวิทยา เช่น ความพึงพอใจในชีวิต ความสุข และความคุณค่าในตัวเอง

นอกจากนี้การประเมินคุณภาพชีวิตยังสามารถประเมินโดยอาศัยแนวคิดโครงสร้างของคุณภาพชีวิต ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

1. คุณภาพชีวิตมิติเดียว ซึ่งมีแนวคิดว่าคุณคนสามารถสรุปคุณภาพชีวิตทั้งหมดโดยยึดการมองความพึงพอใจโดยรวม ซึ่งถือว่าการถามคำถามเดียว เป็นการประเมินที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ดังเช่น เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตของ แคนทริล (Cantril. 1965 : 65) อ้างใน วรรณภา กาใจ. 2543 : 59) สร้างขึ้นโดยใช้คำถามเดียว เรียกว่า บันไดการประเมินตนเองของแคนทริล เป็นการวัดแบบลิเกทสเกล (Likert Scale) ได้แนวตั้งมีทั้งหมด 10 ขั้น โดยให้บุคคลประเมินว่าคุณภาพชีวิตของตนอยู่ในระดับใด

2. คุณภาพชีวิตหลายมิติ ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ชีวิตในด้านต่างๆ ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับการรับรู้ประสบการณ์และปัจจัยอื่นๆ ดังเช่น บีเล็ค (Belec. 1993 : 74) ซึ่งได้กล่าวถึงองค์ประกอบคุณภาพชีวิตว่ามี 4 ด้านคือ 1) จิตใจ 2) สังคม 3) เศรษฐกิจ และ 4) จิตวิญญาณ นอกจากนี้ พาดิลลาและแกรนต์ (Padilla and Grant. 1985 : 71) ซึ่งมีแนวคิดในทำนองเดียวกันก็ได้สร้างเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่มีโครงสร้างหลายมิติและให้ชื่อว่า ดรรชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) ประกอบไปด้วยข้อคำถามตามองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) ความผาสุกด้านจิตใจ 2) ความผาสุกด้านร่างกาย 3) ความผาสุกด้านสังคมและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และ 4) ความผาสุกด้านฐานะ

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การประเมินคุณภาพชีวิตมีความหลากหลายและแตกต่างกัน โดยในช่วงระยะแรกการประเมินคุณภาพชีวิตจะเน้นการประเมินในสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน เช่น รายได้ สภาพความเป็นอยู่ และสุขภาพ เป็นต้น และยังพบว่ามี การประเมินโดยใช้โครงสร้างมิติเดียวเพื่อสรุปคุณภาพชีวิต แต่ต่อมากลางการศึกษาวิจัยพบว่า การประเมินสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือคุณภาพชีวิตเชิงวัตถุวิสัยเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถ

ครอบคลุมคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง จึงได้มีการศึกษาคุณภาพชีวิตเชิงวิจัยที่ประเมินทางด้านจิตวิทยาของบุคคล ได้แก่ ความสุข และความพึงพอใจ เป็นต้น และนิยามที่จะประเมินคุณภาพชีวิตเป็นโครงสร้างหลายมิติ จึงเห็นได้ว่าการประเมินคุณภาพชีวิตในปัจจุบันส่วนใหญ่มีแนวคิด ว่าคุณภาพชีวิตประกอบด้วยองค์ประกอบหลายมิติ โดยสามารถแบ่งการประเมินคุณภาพชีวิตออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินด้านวัตถุวิสัย ซึ่งเป็นการประเมินที่ได้จากสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรมโดยอาจจะประเมินด้วยตนเองหรืออาจถูกประเมินด้วยผู้อื่น ได้แก่ สุขภาพร่างกาย การปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน และรายได้ เป็นต้น และการประเมินด้านจิตวิสัย ซึ่งเป็นการประเมินทางด้านจิตวิทยาในส่วนที่เกี่ยวกับชีวิตของบุคคลมีลักษณะเป็นนามธรรม และเป็นการประเมินจากประสบการณ์ตรงของบุคคล ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต ความสุข และความปรารถนา

5. คุณภาพชีวิตของเกษตรกร

คุณภาพชีวิตของอาชีพเกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งต้องอาศัยกรอบแนวคิดในเรื่องคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบอาชีพเกษตรหลายๆด้าน เนื่องจากคุณภาพชีวิต นั้น ได้มีการให้คำนิยามและอธิบายความหมายกันหลากหลาย ซึ่งจะมีความหมายต่างกันไปตามสภาวะแวดล้อมของแต่ละบุคคล

ความหมายของคุณภาพชีวิตของเกษตรกร พานิชฐา พานิชชีวะกุล และ เพ็ญจันทร์ ประดับมุข (2552 : 63) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มีนัยหมายถึงความสุข ความพึงพอใจ ในชีวิตต้องประกอบหลักคือเรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงการมีเงินทองจับจ่ายใช้สอย ในครอบครัว ตามความต้องการ การไม่มีหนี้สิน องค์ประกอบสำคัญที่รองลงมาคือ เรื่องสุขภาพ ซึ่งหมายถึงการมีสุขภาพที่แข็งแรง สามารถดำเนินชีวิต และทำงานปกติได้ องค์ประกอบที่รองลงมา คือ ความสามารถในการประกอบอาชีพได้ การมีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดี คือ การปรึกษาหารือ พุดคุยกันดี มีการใช้ชีวิตตามบทบาทได้อย่างสมบูรณ์ และลูกหลานเชื่อฟัง และองค์ประกอบสุดท้ายคือ เรื่องความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง โดยเน้นที่ความสามัคคี การพึ่งพาอาศัยกัน การได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน

อดุลย์ ดันประยูร (2526 : 66) องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตแบ่งได้ระดับ

ปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต คือ ความจำเป็นต่ำสุด อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า สุขภาพแข็งแรง ความมั่นคงและอิสระจากความไม่ถูกต้อง เศรษฐกิจ สังคมดี สนใจการเมือง 2) ปัจจัยเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี คือ มีค่านิยมที่เหมาะสมกับสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง สิ่งแวดล้อม การตัดสินใจสำคัญของชีวิต มีความสามารถระหว่างความ

ปรารถนากับความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงความปรารถนา มีจุดมุ่งหมายของชีวิต มีชีวิตกลมกลืนกับครอบครัว ชุมชน สิ่งแวดล้อม จึงสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตที่ดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ คือ ปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และปัจจัยเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปัจจัยที่จำเป็น คือ อาหาร ที่อยู่ เสื้อผ้า สุขภาพดี มีความมั่นคงและปลอดภัยในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สิ่งแวดล้อม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จึงมีความแตกต่างจากคุณภาพชีวิตของพนักงานบริษัท หรืออาชีพโดยทั่วไป จากการศึกษาทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตของเกษตรกรซึ่งมียุทธศาสตร์ประกอบครอบคลุม 2 ด้านที่สำคัญดังนี้

1. ด้านสุขภาพ (Health)

1.1 ด้านสุขภาพกาย (Physical Health) ภาวะสุขภาพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะบ่งบอกถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจากการศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิต พบว่าการมีสุขภาพที่ดี แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย มีความสมบูรณ์ทางร่างกายจากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า องค์ประกอบของการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เป็นองค์ประกอบของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น ผลการศึกษาของ สุจินรัตน์ มุขดาวิจิตร (2549 : 40) ได้ทำการศึกษาคำร่างชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่มีคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีการดูแลตนเองและรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ดังนั้น สุขภาพร่างกายสำหรับเกษตรกรนั้นควรจะประกอบไปด้วยการปราศจากอาการเจ็บป่วยการมีความสมบูรณ์ทางร่างกาย การปราศจากอาการของโรคเรื้อรังต่างๆ ระยะเวลาของการเจ็บป่วย การปฏิบัติตนเมื่อเกิดการเจ็บป่วย แหล่งหรือสถาบันที่ไปรับบริการเมื่อเจ็บป่วย ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ผู้ดูแลเมื่อเจ็บป่วย สวัสดิการทางด้านสุขภาพ การหลีกเลี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุ และความรุนแรงทางสุขภาพ ความสามารถในการใช้ยารักษาโรค การตรวจสุขภาพประจำปี

1.2 สุขภาพจิตเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิตเกษตรกร เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ต้องการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และปรับตัวกับความเครียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพ เช่น ความเสี่ยงจากภัยแล้ง ที่ส่งผลให้ผลผลิตตกต่ำ ความเสี่ยงจากการต้องการของตลาดที่ลดลง ดังนั้นในการที่บ่งบอกภาวะสุขภาพจิตนั้น

ควรพิจารณาความผิดปกติทางร่างกายอาการแสดงความผิดปกติทางจิต การวินิจฉัยสภาพ
สมบุรณ์ทางจิต การศึกษาความเป็นอยู่ที่ดี ป็นตัวบ่งชี้สุขภาพ สามารถทำได้โดยวัดความรู้สึก
หม่นหมอง หดหู่ ล้มเหลว อ่างร้าง ร้องไห้ ไม่มีความสุข ความรู้สึกเชิงขำหงอยเหงา หงุดหงิด
เบื่ออาหาร ไม่มีสมาธิ ผีนอง นอนไม่หลับ พุดน้อยและหือดอย การไม่มีความเป็นมิตร การไม่
ชอบ

2.ด้านพื้นฐานในการดำรงชีวิต

เทพฤทธิ อมฤตวรรณ (2536 : 55) ได้ศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการยังชีพ
ของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า ประกอบไปด้วยที่ดินสำหรับเพาะปลูก พันธุ์พืช เครื่องมือ
เครื่องใช้ต่างๆ การให้คำปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆทั้งที่เป็นเทคนิคในการเพาะปลูกและ
ปัญหาอื่นๆการจ้างงานสม่ำเสมอด้านสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านหนึ่งของการมี
คุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่ง ได้แก่ การมีสถานที่อยู่อาศัย ซึ่งสามารถวัดได้จากสัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้าน
และที่ดินเป็นของตนเอง การได้รับสาธารณูปโภคที่วัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปา
บริโภค และเรื่องที่เป็นปัจจัยภายนอก คือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ปีทมา ราตรี (2531: 39) ศึกษาการเกษตรกับปัญหาความยากจนด้าน
สภาพแวดล้อมพบว่า การประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก ซึ่งปริมาณผลผลิตทางการเกษตรจะ
ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ และธรรมชาติเป็นหลัก เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ อากาศ ความ
อุดมสมบูรณ์ของดิน เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ ผลผลิตทางการเกษตรจะมีเพียงบางส่วน
ที่สามารถตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเกษตรกรจึงจำเป็นต้องปรับรูป
ของการผลิตไปสู่การผลิตเพื่อจำหน่าย และแลกเปลี่ยนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต
อื่นๆให้พอเพียง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของอาชีพเกษตรกร จึงได้แก่
มีอาหารที่เพียงพอ มีบ้านที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สภาพแวดล้อมทางกายภาพทางธรรมชาติ
สภาพแวดล้อมรอบบ้าน การเคหะสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน อุปกรณ์
เครื่องใช้ที่จำเป็นพื้นฐาน รวมถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การประกอบอาชีพ เป็น
องค์ประกอบหนึ่ง ที่ทำให้นุญช์ดำรงชีวิตอยู่ได้ในโลกอย่างมีความสุข การเลือกประกอบ
อาชีพของแต่ละคน ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน ทั้งด้านส่วนตัว เช่น ความรู้
ความสามารถ การศึกษา ตลอดจนความพร้อมด้านอื่นๆ และ ปัจจัยแวดล้อม เช่น สภาพอากาศ
ภูมิประเทศ หรือทำเล อาชีพจะมีผลต่อการดำรงชีวิต หรือ วิถีชีวิตของผู้ประกอบอาชีพนั้นๆ อา
ชีพทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่ง

จากการศึกษาของวีรยุทธ ภูระนาม (2543 : 41) พบว่า การที่เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นหลัก เพราะ 1) ความรู้ความชำนาญในการทำสวนยางมีมาแต่เดิม 2) มีแหล่งที่รับซื้อแน่นอน 3) ผลผลิตสามารถเก็บไว้ได้นานไม่เน่าเสีย 4) ต้นยางพารามีปัญหาเรื่องโรคและแมลงน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น 5) รัฐมีเงินทุนสนับสนุนในการปลูกทดแทน และ 6) เมื่อยางหมดอายุการใช้งานก็สามารถขายไม่ยั้งได้ จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีความมั่นใจในเรื่องรายได้จากการทำสวนยางพาราма โดยตลอด ดังนั้น การพัฒนาความรู้และเทคนิควิธีการในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับยางพารา จึงมีความต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ประกอบกับหน่วยงานของรัฐ คือ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ได้ให้การสนับสนุนเงินทุนในการปลูกและการดูแลรักษา ให้ความรู้ทางวิชาการและช่วยเหลือในการรับซื้อเป็นอย่างดี โดยในช่วงราคายางตกต่ำมากจะมีการแทรกแซงราคายางให้กับเกษตรกร

ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO QOL) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (Physical Domain) คือ การรับรู้สภาพร่างกายของบุคคล ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเกษตรกรทุกประเภทที่อาศัยแรงกายในการทำงาน โดยเฉพาะอาชีพการทำสวนยางพารา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกและการดูแลนานถึง 7 ปี จึงจะสามารถได้รับผลผลิตจากอย่างได้ ซึ่งแต่ละขั้นตอนเหล่านั้นต้องอาศัยแรงกายเป็นส่วนใหญ่ เริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่สำหรับการปลูกต้นอ่อน การปลูกพืชคลุมดิน การตัดแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ย และการปราบศัตรูพืช ซึ่งขั้นตอนที่กล่าวมา มักทำให้เกิดปัญหาสุขภาพต่างๆ เช่น ปวดหลัง ปวดเอว ซึ่งถือว่าเป็นโรคประจำตัวของผู้ใช้แรงงานทั่วไป สำหรับขั้นตอนการกรีดยางหลังจากยางเริ่มให้ผลผลิตประกอบด้วยหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ การลับมีดกรีดยาง การกรีดยาง การเก็บผลผลิต การเคลื่อนย้ายน้ำยาง การทำน้ำยางแผ่นในรายที่ไม่ขายน้ำสด และการขายผลผลิต ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น เกษตรกรต้องใช้กำลังกายในการยก แบก หิ้ว และหอบส่งผลต่ออาคารปวดกล้ามเนื้อเกือบทุกส่วนของร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อ หลัง เอว และข้อมือ

นอกจากขั้นตอนต่างๆ ในการปลูกและการกรีดยางดังกล่าวข้างต้นที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพแล้ว ผลกระทบด้านร่างกายที่มักเกิดขึ้นบ่อยๆ กับประชาชนกลุ่มนี้ คือ 1) ปัญหาการนอนเนื่องจากการกรีดยางต้องทำในเวลาากลางคืน ซึ่งหลายงานวิจัย พบว่า รูปแบบ

การนอนหลับที่ไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้เกิดอาการแสดงของการนอนหลับไม่เพียงพอ เช่น อ่อนเพลีย ไม่สดชื่น ความคล่องตัวลดลง หงุดหงิด อารมณ์ไม่คงที่ และเกิดอาการเครียด ระบบสายตาจะเสียก่อนเวลาอันควร เนื่องจาก ในขณะที่กรีดยางต้องให้แสงสว่างจากตะเกียงแก๊ส หรือ หม้อไฟ ถ้าปริมาณของแสงสว่างมีไม่พอเหมาะ คือมากเกินไปหรือน้อยเกินไป นานๆ จะทำให้ สายตาคิดปกติได้ 3) อาการปวดท้องจากแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้ โดยสาเหตุเกิดจากการรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา 4) โรคที่เกิดจากขุ่ย ได้แก่ มาเลเรีย และไข้เลือดออก 5) เลือดจางจากพยาธิปากขอ ซึ่งเกิดจากการเปลือยเท้าเดินในสวนยาง 6) การกินยามี ยาขยัน ซึ่งนิยมใช้กันมากในหมู่คนกรีดยางที่ต้องทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน

2. ด้านจิตใจ (Psychological Domain) คือการรับรู้สภาพจิตใจของตนเอง ซึ่งได้แก่ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ความมั่นใจในตนเอง ความสามารถจัดการกับความเศร้า และความวิตกกังวลของตนเอง สำหรับชาวเกษตรกรสวนยางพาราผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ โดยเฉพาะขณะที่ต้นยางไม่สามารถให้ผลผลิตได้ เกษตรกรต้องหาอาชีพเสริมหรือไปรับจ้างทำงานอื่นก่อน เพื่อเป็นรายได้ในครอบครัว แต่สำหรับเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่สามารถเปิดกรีดได้แล้ว พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของเกษตรกรขึ้นกับ 2 ปัจจัย คือยางพาราและฤดูกาล ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผล ทำให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล สิ่งเหล่านี้จะรบกวนอารมณ์ทำให้เกิดความตึงเครียดและขาดความสุขในชีวิต

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship Domain) คือ การรับรู้ด้านความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งสังคมเกษตรกรรมมักจะเป็นสังคมชนบท ความสัมพันธ์ในสังคมจะเป็นสังคมแบบเครือญาติ ประกอบด้วยสวนยางในจังหวัดสงขลา ร้อยละ 95 เป็นสวนยางขนาดเล็ก เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราจึงมักจะช่วยเหลือกันภายในครัวเรือน หรือเครือญาติ โดยไม่มีการแย่งหน้าที่กันชัดเจน ซึ่งการที่สมาชิกในครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน ทำงานด้วยกัน ทำให้เกิดความเห็นใจเข้าใจกันและกัน ส่วนสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนบ้านจะเป็นการพูดคุยตามประสาชาวบ้านแบบเป็นกันเอง ไม่มีพิธีรีตองกระทำได้ทุกวัน โดยเฉพาะตอนเย็น ช่วงเวลา 15.00 – 18.00 นาฬิกา ซึ่งจะเป็นลักษณะจับกลุ่มคุยกันประมาณ 2-4 คน สถานที่ต่างๆ ที่สามารถจับกลุ่มคุยกันได้คือ ที่บ้านของคนใดคนหนึ่ง ตามร้านค้า ศาลาหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อปรึกษาหารือเล่าสารทุกข์สุกดิบในชีวิต และถ่ายทอดข้อมูลหรือความรู้ จากผู้ที่มีความรู้ หรือผู้มีประสบการณ์สูงกว่า ทำให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งวิธีการทำสวนยางพาราทุกขั้นตอนนี้จะได้ความรู้มาจากการสนทนากันตามประสาชาวบ้านมาก

ที่สุด นอกจากการพูดคุยจะทำให้เกิดข้อมูลข่าวสารและแลกเปลี่ยนประสบการณ์แล้ว การรวมกลุ่มกันยังทำให้เกิดความสามัคคี เวลาขอความช่วยเหลือก็จะพร้อมเพรียงกัน เรื่องที่คงมักมีการช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะ ในเรื่องการทำสวนยางพารา คือ การปลูกลาย ซึ่งเรียกว่า การชอกกัน (แวนสุดา หนูอุไร. 2542 : 47)

4. ด้านสภาพแวดล้อม (Environmental Domain) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการรับรู้ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมสำหรับเกษตรกรชาวสวนยางพารา ประกอบด้วย 2 ประเภท คือสภาพแวดล้อมที่มีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต โดยสภาพแวดล้อมที่มีชีวิตที่สำคัญ คือ เพื่อนบ้าน ในขณะที่สภาพแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตที่สำคัญ คือ ดินและน้ำ สำหรับเพื่อนบ้านถือว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่สำคัญ เนื่องจากการมีเพื่อนบ้านที่ดีเหมือนมีรั้วบ้านที่มีคุณภาพป้องกันอันตรายจากศัตรู เมื่อชีวิตมีความปลอดภัยทำให้ชีวิตมีความสุข ส่งผลทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สำหรับดินและน้ำถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับเกษตรกรชาวสวนยางพารา เนื่องจากการปลูกลายพาราต้องอาศัยดินเป็นพื้นฐานในการปลูกและจากการศึกษาของแวนสุดา (2542 : 47) พบว่าดินร่วนเป็นดินที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการปลูกลายพารา ในขณะที่น้ำถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการเก็บเกี่ยวผลผลิต เนื่องจากปริมาณน้ำฝนมีผลกระทบโดยตรงต่อการกรีดยาง ปีไหนที่ปริมาณน้ำฝนมากทำให้ชาวสวนยางพารากรีดยางได้น้อย ซึ่งมีผลโดยตรงต่อรายได้ การมีรายได้ที่น้อยถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตหลายการศึกษา (เพชรน้อย ม่วงงาม. 2539 : 72) ระบุว่าปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพาราประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยการทำงาน

ปัจจัยด้านประชากร

1. เพศ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต โดยเป็นตัวกำหนดบทบาทและบุคลิกภาพของบุคคลในสังคม เป็นสิ่งที่แสดงถึงค่านิยมของบุคคลที่บ่งบอกถึงคุณภาพ พลังอำนาจ และความสามารถตามธรรมชาติของมนุษย์ ตามปัจจัยกรรมพันธุ์และสังคมวัฒนธรรม ดังเช่น สังคมไทยสมัยก่อนมักมีค่านิยมให้เกียรติกับเพศชายเป็นหัวหน้าครอบครัว และมีบทบาทหลักในด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ในขณะที่เพศหญิงถูกกำหนด

บทบาทให้เป็นแม่บ้านดูแลเกี่ยวกับการประกอบอาหาร เลี้ยงครอบครัว และงานอื่นๆ ภายในครอบครัว รวมทั้งเลี้ยงดูบุตร และยกย่องหัวหน้าครอบครัว ดังนั้น การตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับหัวหน้าครอบครัว (วรรณภา ใจ. 2543 : 61)

2. อายุ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญกับคุณภาพชีวิต เพราะอายุจะสัมพันธ์โดยตรงกับพัฒนาการและระดับวุฒิภาวะ มีข้อสันนิษฐานว่าผู้ที่มีอายุมากจะมีประสบการณ์ชีวิตมากตามลำดับ ซึ่งประสบการณ์ชีวิตจะส่งผลต่อการปรับตัวและช่วยให้เผชิญปัญหาได้ดี ทำให้มีการรับรู้คุณภาพชีวิตที่ดีกว่า พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์หรือไม่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตได้

3. สถานภาพสมรส เป็นลักษณะที่บ่งบอกถึงการสนับสนุนทางสังคมของบุคคลทั่วไป เนื่องจากสถานภาพสมรสเป็นตัวบ่งชี้ถึงการอยู่ร่วมกันทางสังคม ซึ่งกลุ่มเกษตรกรที่มีสถานภาพสมรสดี มักจะมีผู้สมรสคอยช่วยเหลือกันในกิจกรรมต่างๆ ทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนได้รับการยกย่องนับถือ ในขณะที่เดียวการมีชีวิตคู่จะทำให้ไม่เหงาหรือโดดเดี่ยว ทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าบุคคลที่มีสถานภาพ โสดและหม้าย

4. ศาสนา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมไปถึงเรื่องของสุขภาพและพฤติกรรมการรักษาพยาบาล เพราะศาสนาเป็นตัวกำหนดความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของสังคมและสภาพจิตใจ ศาสนาจะช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตใจ โดยสอนให้บุคคลเข้าถึงหลักและผลจึงจะสามารถช่วยชี้ทางรอดช่วยให้จิตใจสงบ มีกำลังใจและใช้เป็นกฎในการดำรงชีวิต

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

รายได้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในสังคม โดยเฉพาะในภาวะปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและก่อให้เกิดการแข่งขันกันสูง เพื่อนำมาซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี การมีรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ทำให้บุคคลตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานได้อย่างเพียงพอ ตลอดจนได้รับโอกาส ตำแหน่ง อำนาจ ความมีเกียรติและศักดิ์ศรี และเมื่อเกิดความเจ็บป่วยก็สามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางความเจ็บป่วยได้เป็นอย่างดีเนื่องจากมีโอกาสที่จะแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายและสิ่งเป็นประโยชน์ต่อการดูแลตนเองระหว่างการเจ็บป่วย รายได้จึงมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของบุคคล

ปัจจัยด้านสังคม

ระดับการศึกษา การศึกษาเป็นการให้โอกาสแก่ชีวิต เพราะการศึกษา

สามารถช่วยให้มีการรับรู้ความเป็นไปในโลกและชีวิตด้านต่างๆ จำเรียง กุรณะสุวรรณ(2536 : 42) กล่าวว่า การไม่ได้รับการศึกษาทำให้บุคคลขาดความรู้พื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการศึกษาช่วยทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและมีคุณภาพ สมจิตต์ การุณ (2525 : 64) กล่าวว่า ค่านิยมสังคมไทยผู้ที่โอกาสศึกษาสูงย่อมได้รับการยกย่อง โดยเฉพาะในสังคมชนบทซึ่งจะเห็นได้จากการเป็นผู้นำกลุ่มหรือชมรมต่างๆ ส่วนมากจะเป็นผู้มีการศึกษา เพราะการศึกษาสามารถทำให้บุคคลแสวงหาอาชีพที่ดี มีความมั่นคง และได้รับค่าตอบแทนสูงขึ้นตามไปด้วย

ปัจจัยด้านการทำงาน

การทำงาน นับเป็นส่วนที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ บ่งชี้ว่าการทำงานมีคุณภาพหรือไม่นั้น หลายแนวคิดจะให้ความเห็นแนวทางที่เหมือนกัน คือ ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก คือ การได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม และสภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (Knox and Lrving . 1997 : 88 ; อ่างใน สุพรรณณี กัณหคติล. 2534 : 54) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ค่าตอบแทน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการครองชีพ คนทุกคนควรมีรายได้ที่เพียงพอกับการดำเนินชีวิตตามสถานะทางสังคมของแต่ละคน เพราะค่าตอบแทนเป็นผลที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำไปแลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางร่างกายและจิตใจ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความภาคภูมิใจ และรับรู้ว่าตนเป็นคนมีคุณค่าคนหนึ่ง ในสังคม การกำหนดค่าตอบแทนที่เหมาะสม จะสร้างความมั่นคงให้กับการประกอบอาชีพ สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน สำหรับค่าตอบแทนจากการทำงานของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้จากการขายผลผลิต ซึ่งพบว่าปัจจัย ที่มีผลต่อค่าตอบแทนดังกล่าว คือ รูปแบบการขาย ผลผลิตและปริมาณแรงงานที่ใช้ในการกรีดยาง

ปริมาณแรงงานในการทำสวนยางพารา มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อค่าตอบแทนแรงงาน โดยทั่วไปเป็นการแบ่งค่าตอบแทนจากสวนยางขนาดเล็กมักไม่ค่อยมีปัญหา เนื่องจากสวนยางขนาดเล็กจะเป็นการช่วยเหลือกันในครอบครัว แต่จะมีปัญหาในสวนยางขนาดใหญ่ หรือสวนยางที่เจ้าของไม่ได้กรีดยางเอง เนื่องจากทำไร่ร้างแรงงานที่มากเกินไป ก็จะส่งผลถึงรายได้ที่ต้องลดลงตามไปด้วย

2. สภาพการทำงาน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมในที่ทำงาน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น บรรยากาศ แสง เสียง การกำหนดเวลาการทำงาน ความสะอาดของสถานที่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ โดยทุกๆ ไปสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เหมาะสม จะทำ

ให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความคับข้องใจ แต่จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่น่าจะมีผลต่อสภาพการทำงาน น่าจะประกอบไปด้วย สภาพพื้นที่การทำงาน ระยะเวลาที่ได้ประกอบอาชีพการทำงาน ยางพารา และจำนวนชั่วโมงในการทำงาน

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพการทำงานที่ยาวนานเกินไป มีผลทำให้เกิดความเครียด ความเบื่อหน่าย จำเจ ในการทำงาน พบว่า การทำงานที่ซ้ำซาก จำเจ และติดต่อกัน นานเกิน 8 ปี จะมีผลในการเกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน สำหรับอาชีพการทำสวน ยางพาราซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสู่ลูกหลาน

จำนวนชั่วโมงการทำงานที่นานเกินไปทำให้เกิดความเหนื่อยล้า ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย ทำให้เกิดภาวะเจ็บป่วย ซึ่งระยะเวลาในการทำงานที่เหมาะสมตามคำแนะนำของสมาคมอุตสาหกรรมแถบยุโรป คือ 5 วันต่อสัปดาห์ และไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน แต่สำหรับอาชีพเกษตรกรชาวสวนยางพารามักต้องใช้เวลาเกือบทั้งวันในการทำงาน เนื่องจาก การกรีดยางต้องใช้เวลากลางคืนในการทำงาน เริ่มตั้งแต่หลังเที่ยงคืนกว่าจะทำงานทุกอย่าง เสร็จก็เกือบเที่ยงวัน ซึ่งการทำงานที่นานเกินไปเช่นนี้ จะทำให้เกิดความเหนื่อยล้า และส่งผล กระทบต่อสุขภาพร่างกายโดยอาจทำให้เกิดภาวะเจ็บป่วยได้

แนวคิดทฤษฎีความต้องการของมนุษย์

1. แนวคิดทฤษฎี Maslow (Motivation Theory)

ระดับที่ 1 ความต้องการพื้นฐานด้านร่างกายเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานทางร่างกายมนุษย์เช่นความต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และอากาศ เป็นต้น มนุษย์มีแรงจูงใจที่จะมีกิจกรรมในการดำเนินชีวิตทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยเหล่านี้ เพราะถ้ามนุษย์ขาดปัจจัยเหล่านี้เท่ากับมนุษย์ขาดสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน อันจะทำให้มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

ระดับที่ 2 ความต้องการความปลอดภัยมั่นคงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ความต้องการระดับนี้ ส่วนใหญ่เป็นความต้องการที่เป็นนามธรรม คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ได้รับความต้องการระดับที่ 1 พอแก่ความต้องการแล้ว เช่น ถ้ามนุษย์มีอาหารบริโภคทุกวัน มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงถาวร มีเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ ฯลฯ มนุษย์จะมีความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคงทางกาย แต่ถ้ามนุษย์ได้รับความรักใคร่ นับถือ ได้รับความสำเร็จในชีวิต มนุษย์จะมีความรู้สึก ปลอดภัยและมั่นคงทางจิตใจในทางตรงกันข้าม มนุษย์จะมีความรู้สึก ไม่ปลอดภัยมั่นคงทางกาย ถ้าขาดแคลนสิ่งต่างๆ ที่ต้องการทางร่างกาย และรู้สึก ไม่ปลอดภัยมั่นคงทางจิตใจ อย่างไรก็ตาม

มนุษย์จะไม่มีแรงจูงใจให้มีการกระทำ (แม้จะมีความรู้สึกต้องการ) ที่จะให้ได้มาซึ่ง ความปลอดภัยและมั่นคงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจถ้าความต้องการระดับ 1 ของมนุษย์ยังไม่ได้รับตอบสนอง ตัวอย่างเช่น ถ้ามนุษย์ไม่มีเงินซื้ออาหารบริโภค เมื่อความหิวถึงขีดสุด มนุษย์อาจมีการกระทำที่เป็นขโมย เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ร่างกายต้องการ (ระดับ 1) ทั้งๆที่รู้โทษของการเป็นขโมย หรือ รู้ถึงความไม่ปลอดภัยของร่างกายถ้าถูกเจ้าของจับได้ ถ้าไม่มีบ้านจะอยู่อาศัย มนุษย์อาจจะยอมสร้างเพิงอาศัยอยู่บริเวณใต้สะพานที่ไม่มีน้ำ โดยไม่คำนึงถึงมลพิษที่เกิดจากการเผาไหม้หรืออันตรายอันอาจเกิดจากอุบัติเหตุของขบวนยานต่างๆที่แล่นอยู่เบื้องบน ทั้งนี้เพราะความต้องการที่อยู่อาศัยสำคัญยิ่งกว่าที่จะคำนึงถึงความปลอดภัยมั่นคงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ระดับที่ 3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของเป็นธรรมชาติของมนุษย์เช่นเดียวกันที่จะต้องการความรักความเป็นเจ้าของในสิ่งต่างๆทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น ผู้คน สิ่งของ หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความสวยงามของทิวทัศน์ ความไพเราะของคนตรี และมนุษย์จะมีแรงจูงใจให้เกิดการกระทำที่จะให้ได้มาซึ่งความรักและความเป็นเจ้าของในสิ่งต่างๆทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ต่อเมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองต่อความต้องการระดับที่ 1 และระดับที่ 2 แล้ว トラบโคที่มนุษย์ยังขาดสิ่งที่ต้องการทางด้านร่างกาย เช่น ขาดแคลนอาหาร ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ขาดแคลนเครื่องนุ่งห่ม ขาดความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต トラบนั้นมนุษย์จะมีแรงจูงใจที่จะดิ้นรนหรืออยากเป็นเจ้าของสิ่งใด หรือ ไม่มีความพยายามใดๆที่จะให้ได้มาซึ่งความรักและความเป็นเจ้าของทั้ง โดยตนเองและเพื่อตนเอง

ระดับที่ 4 ความต้องการความยกย่องนับถือและความสุนทรีย์ในชีวิต ความต้องการระดับนี้เป็นความต้องการที่เป็นนามธรรมที่มนุษย์มีแรงจูงใจจะพยายามทำให้เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการระดับที่ 1 ระดับที่ 2 และระดับที่ 3 มาแล้ว นั่นคือความต้องการดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมนุษย์มีปัจจัยขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ มีความรู้สึกปลอดภัยมั่นคงในชีวิต มีเพื่อนหรือผู้คนที่รักใคร่ชอบพอ เมื่อมีปัจจัยต่างๆดังกล่าวนี้แล้ว มนุษย์จะต้องการให้มีคนมายกย่องนับถือ ต้องการการมีชีวิตแวดล้อมที่สวยงาม หรูหรา รื่นรมย์ ประดับประดาไปด้วยเครื่องอำนวยความสะดวกและสิ่งประกอบเกียรติยศมากขึ้น ซึ่งความต้องการกล่าวและความพยายามที่จะกระทำให้เกิดขึ้นจะไม่มี ถ้าปัจจัยขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 1 ระดับที่ 2 และระดับที่ 3 ยังไม่บังเกิดขึ้น

ระดับที่ 5 ความต้องการพัฒนาศักยภาพแห่งตน ความต้องการขั้นนี้คือการได้แสดงออกให้เป็นที่ประจักษ์ถึงความสามารถแห่งตนของมนุษย์ เป็นความต้องการที่จะนำชีวิต

ไปถึงเป้าหมายที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ในชีวิต เป็นความต้องการที่มนุษย์มีแรงจูงใจพยายามจะทำให้เกิดขึ้น เมื่อมนุษย์ประสบความสำเร็จในการได้รับสิ่งที่ต้องการทั้ง 4 ระดับมาแล้ว เช่น ได้รับสิ่งที่ต้องการทุกระดับตั้งแต่ปัจจัยขั้นพื้นฐาน ความปลอดภัยมั่นคง ความเป็นที่รัก และการได้ครอบครองสิ่งที่เป็นที่รักการได้รับความยกย่องนับถือ และการมีชีวิตที่สุขสบาย เมื่อไม่ต้องดิ้นรนให้พ้นจากความยากลำบากใดๆแล้ว มนุษย์จะมีแรงจูงใจและพยายามที่จะแสดงออกให้เป็นที่ประจักษ์ถึงความสามารถของตนซึ่งความต้องการดังกล่าวนี้จะมี อำนาจ ชိုးเสียง เกียรติยศแฝงอยู่ในความต้องการหรือแรงจูงใจดังกล่าวนี้ด้วย

ความต้องการทั้ง 5 ระดับนี้ ไม่จำเป็นต้องคงอยู่ในสภาวะเดิมเสมอไป บุคคลอาจจะมีความต้องการทั้ง 5 ระดับ หมุนเวียนกันไปมาอยู่ตลอดเวลาตามความต้องการด้านต่างๆ ของชีวิต นั่นหมายความว่าผู้ที่บรรลุความต้องการสูงสุดในชีวิตมาแล้ว ก็สามารถที่จะมีความต้องการระดับต่ำในเรื่องอื่นๆ ได้อีกและตลอดเวลา เพียงแต่ว่าในขณะที่ความต้องการระดับต่ำมีอิทธิพลอยู่นั้น บุคคลจะไม่มีแรงจูงใจให้เกิดการกระทำใดๆ ที่จะตอบสนองความต้องการระดับสูงกว่าได้ เช่น บุคคลจะไม่มีแรงจูงใจให้เกิดการกระทำใดๆ ที่จะตอบสนองความต้องการระดับสูงกว่าได้ เช่น นิสิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีใหม่ๆ จะรู้สึกว่าคุณบรรลุความต้องการระดับ 5 คือการบรรลุศักยภาพแห่งตนแล้ว แต่เมื่อเวลาผ่านไปบัณฑิตผู้นั้นยังไม่สามารถหางานทำได้ ความรู้สึกปลอดภัยมั่นคงทางจิตใจซึ่งเป็นความต้องการระดับ 2 อาจไม่บังเกิดขึ้น และความต้องการระดับ 3 ระดับ 4 และระดับ 5 ก็อาจยังไม่นึกถึง ดังนี้ เป็นต้นความต้องการของมนุษย์ดังกล่าวมาข้างต้น อาจแยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ความต้องการด้านร่างกายและความต้องการด้านจิตใจ การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่ร่างกายต้องการจะช่วยให้มนุษย์เป็นผู้ที่มีสุขภาพกายดีและการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่จิตใจต้องการจะช่วยให้มนุษย์เป็นผู้สุขภาพจิตดี ความต้องการด้านร่างกายและจิตใจทั้ง 5 ระดับ เป็นความต้องการที่มีผลต่อสุขภาพ ทั้ง

สุขภาพกายและสุขภาพจิตดังกล่าวมาข้างต้น หากบุคคลมีสุขภาพที่ดีบุคคลจะมีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตและความรู้สึกพึงพอใจนั้นจะเป็นสื่อให้บุคคลประเมินความมีคุณภาพชีวิตตนเองได้โดยสรุปแล้ว ธรรมชาติจะก่อให้เกิดความต้องการด้านร่างกายและจิตใจเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ธรรมชาติจะกระตุ้นให้บุคคลมีแรงจูงใจที่จะกระทำกิจกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ร่างกายต้องการอย่างเพียงพอ จะช่วยเสริมสร้างให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี และถ้าบุคคลได้รับการ

ตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่จิตใจต้องการอย่างเพียงพอ ก็จะช่วยให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี และเมื่อบุคคลมีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ความพึงพอใจในชีวิตจะบังเกิดขึ้น ความพึงพอใจดังกล่าวนี้จะเป็นสื่อให้บุคคลรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตจากเอกสารดังกล่าวมาข้างต้น จะพบว่าความหมายของคุณภาพชีวิต จำแนกออกได้เป็น 2 แนวทาง คือ

แนวทางแรกเป็นแนวคิดด้านความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งเป็นความรู้สึกของบุคคลที่จะอธิบายว่า เมื่อคนรู้สึกว่ามีความหมายในชีวิตนั้นคนรู้สึกอย่างไร อะไรเป็นเครื่องบ่งชี้หรือเป็นเหตุผลให้รู้สึกถึงความมีความหมายในชีวิต แนวทางที่สองคือแนวคิดเชิงสภาวะร่างกายและสภาพแวดล้อม เป็นแนวคิดที่บุคคลอื่นจะให้ภาพว่าบุคคลที่มีความหมายในชีวิตที่สังคมยอมรับนั้นมีลักษณะอย่างไร จากเอกสารที่อ้างมาข้างต้น สรุปแนวคิดด้านความรู้สึกนึกคิดและจิตใจได้ว่า คุณภาพชีวิตของบุคคล คือความพึงพอใจต่อการบรรลุความต้องการของตน ตามความหมายดังกล่าวนี้ ถ้าบุคคลมีความพึงพอใจต่อสภาพการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจในระดับสูงบุคคลนั้นก็จะมีชีวิตที่มีความหมายในระดับสูง แต่ถ้าบุคคลมีความพึงพอใจต่อการได้รับสิ่งที่สนองต่อความต้องการด้านร่างกายและจิตใจในระดับต่ำ บุคคลผู้นั้นก็จะรู้สึกว่าตนมีความหมายในชีวิตในระดับต่ำไปด้วย สิ่งที่บุคคลต้องการทั้งในด้านร่างกายและจิตใจจะเป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ซึ่งในระดับพื้นฐานอาจจะต้องการเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันไปเรื่อยๆ ตามระดับของความต้องการที่สูงขึ้นตามแนวคิดของ Maslow ดังนั้นจึงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวหรือมาตรฐานที่จะใช้ประเมินความรู้สึกพึงพอใจจากการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการของบุคคลที่มีสภาวะหรือภูมิหลังแตกต่างกัน โดยความหมายนี้ชาวชนบทที่พึงพอใจในสภาพชีวิตของตนที่มีปัจจัยต่างๆ พอดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็อาจรู้สึกว่าตนมีความหมายในชีวิตสูงกว่านักธุรกิจที่มีปัจจัยแวดล้อมสำหรับความสุขสำราญในการดำรงชีวิตแต่ไม่เคยมีความพึงพอใจในปัจจัยเหล่านั้น เนื่องจากไม่ได้รับความสำเร็จในด้านธุรกิจเท่าเทียมคนอื่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวคิดแรกจึงเป็นการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดของบุคคลให้มีความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ตนมีตามสภาพตน และเนื่องจากความรู้สึกพึงพอใจนี้เป็น

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัย สภาพแวดล้อม และระดับความต้องการของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้นคุณภาพชีวิตของบุคคลตามความหมายแนวทางแรกนี้ จึงเป็นสภาวะที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ไม่นั่นคงถาวร

แนวคิดที่สองเป็นแนวทางด้านสภาวะร่างกายและสิ่งแวดล้อม จะเป็นคุณภาพชีวิตของบุคคลตามลักษณะที่บุคคลอื่นประเมินหรือกำหนดให้ในแง่ของความสัมพันธ์กับ

สังคม จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตได้แก่ บุคคลที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจดี และเป็นผู้มีส่วนในการพัฒนาสภาพแวดล้อมด้าน เศรษฐกิจและสังคม คือเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทำประโยชน์ ให้แก่สังคมและ/หรือ ไม่เป็นภาระของสังคม

ความหมายของแนวคิดที่สองนี้จะแตกต่างกับแนวคิดแรก กล่าวคือตามแนวคิด แรกนั้น ไม่ว่าบุคคลจะมีสภาพร่างกายพิการเจ็บป่วยหรือสั้น โดยที่จะไม่มีความสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อมใดๆเลยก็ตาม หากบุคคลนั้นมีความพึงพอใจอย่างแท้จริงกับสภาพที่เขาเป็นอยู่ อีกนัยหนึ่งคือความต้องการด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตของเขาขณะนั้น ได้รับการตอบสนองจน เกิดความรู้สึกพึงพอใจแล้วบุคคลนั้นจะรู้สึกว่าเขาเองเป็นผู้มีคุณภาพชีวิต ซึ่งถ้าพิจารณาตาม แนวคิดที่สองบุคคลนั้นอาจจะไม่มีคุณภาพชีวิต เนื่องจากขาดลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนดว่า บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตจะต้องเป็นผู้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจดี และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมใน การพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมเมื่อความหมายของคุณภาพชีวิตอาจมีได้ หลายแนวทาง ทั้งที่เป็นความรู้สึกรู้สึกของตนเองและที่เป็นการประเมิน โดยบุคคลอื่น การศึกษา ครั้งนี้จึงใคร่จะนิยามคุณภาพชีวิตตามแนวคิดทั้งสองผสมผสานกันกับความต้องการของมนุษย์ ตามแนวคิดของ Maslow (1954 : 65) และระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์

ตามแนวคิดของ(อัจฉรา นวจินดา และขจีรัตน์ ภิรมย์ธรรมศิริ. 2532 : 17-18)

ได้รวบรวมไว้ จนสามารถสรุปเป็นนิยามคุณภาพชีวิตและอธิบายได้ดังนี้ “คุณภาพชีวิตของ บุคคล คือ ความพึงพอใจของบุคคลที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการทั้งด้าน ร่างกายและจิตใจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่าง เพียงพอให้เกิดการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจที่ดี”ความหมายของนิยามนี้ สามารถอธิบาย ได้ดังนี้ คือ ตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของบุคคลอาจหมายถึง “บุคคลที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ดี” เพราะการที่บุคคลจะมีสุขภาพกายดีได้ต้องผ่านการได้รับสิ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการ ด้านร่างกาย อย่างถูกต้องและเพียงพอ ในทำนองเดียวกันการที่บุคคลจะมีสุขภาพจิตใจอยู่ใน ระดับที่ดี นอกจากจะต้องมีสุขภาพกายดีแล้ว บุคคลยังจะต้องมีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต ของตน ซึ่งส่วนหนึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลเป็นที่ยอมรับของกลุ่มบุคคลในสังคมที่ตนเกี่ยวข้องกับ และการจะเป็นที่ยอมรับได้ดังกล่าวนี้ก็โดยเหตุที่บุคคลนั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้นหรืออีก นัยหนึ่งคือ เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมตามบทบาท และหน้าที่ของตนนั่นเอง อย่างไรก็ตามสาเหตุที่ไม่สรุปนิยามคุณภาพชีวิตดังกล่าวด้วยเหตุผล ต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การศึกษานี้ประสงค์จะให้ได้นิยามคุณภาพชีวิตที่มีทั้งตัวบ่งชี้ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล

ประการที่สอง การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการตามแนวคิดของ Maslow (1954 : 65) ไว้ในนิยามคุณภาพชีวิต ก็เพื่อให้เห็นวิธีการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ บุคคลว่าจะต้องผ่านการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่บุคคลต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อย่างถูกต้อง และเพียงพอจนกระทั่งเกิดความพึงพอใจ ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้หากถูกต้องก็จะมีสิ่ง บ่งชี้คือความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี หากไม่ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น มีความต้องการสิ่งที่เป็น โทษต่อร่างกาย เช่น สิ่งเสพติดทั้งหลาย แม้บุคคลจะได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอและเป็น ที่พึงพอใจแต่ไม่เกิดผลดีต่อสุขภาพกาย ระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้นตามนิยามของ การศึกษาครั้งนี้ก็จะมีระดับลดลง

ประการที่สาม บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตน่าจะเป็นบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อ สังคม การให้ความหมายแต่เพียงผู้มีความสุขจิตใจดี โดยสมมติฐานว่า บุคคลจะมีความสุขจิตใจดี ได้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งสังคมก็มักจะยอมรับแต่บุคคลที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคมสมมติฐานนี้อาจไม่เป็นความจริงเสมอไป เพราะสุขภาพจิตใจอาจมีการ พัฒนาได้หลายรูปแบบและในทางตรงข้ามที่บุคคลบางคนอาจมีความสุขจิตใจดีเนื่องจากได้ผล ประโยชน์จากการทำลายสภาวะแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นเพื่อให้นิยาม คุณภาพชีวิตมีนัยที่เป็นบวกต่อสังคม จึงได้กำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตให้อำนวยประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย ดังนั้นนิยามคุณภาพชีวิตจากรายงานวิจัยของ

อัจฉราและขจีรัตน์ (2532 : 13-18) ประกอบด้วย

1. ความรู้สึกพึงพอใจของบุคคล เพื่อให้มีความมีคุณภาพชีวิตมีนัยที่เป็นบวกต่อการดำเนินชีวิตในแนวทางที่บุคคลปรารถนา และที่เป็นผลมาจากการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจดี
2. การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจดี เพื่อให้มีความมีคุณภาพชีวิตแสดงนัยที่เป็นพลังหรือศักยภาพของ “ชีวิต” ที่ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ และที่จะเป็นเป้าหมายของการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ร่างกายและจิตใจต้องการ
3. การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ร่างกายและจิตใจต้องการ เพื่อแสดงให้เห็นวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลว่าจะต้องพัฒนาไปตามความ “ต้องการ” ของชีวิต ซึ่งจะแตกต่างกันตามสภาวะของบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นกรอบกำหนดวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลซึ่งนอกจากจะมีผลทางอ้อมต่อสุขภาพกายและจิตใจที่ดีและก่อให้เกิดความสุขความพึงพอใจแล้วยังแสดงนัยที่เป็นบวกต่อสังคมของบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตอีกด้วย

อัลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, 1969 : 142-175 ; อ้างถึงใน สิรินาถย์ กฤษฎาธาร, 2552 : 24) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์เป็น 3 ระดับ คือ

1. ความต้องการที่จะดำรงชีวิต หรือความต้องการที่จะคงอยู่ (Existence : E) เป็นความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดี เป็นความต้องการปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ความต้องการทางวัตถุดิบเดือน ประโยชน์ตอบแทน สภาพการทำงาน ปัจจัยอำนวยความสะดวกในการทำงาน เป็นต้น

2. ความต้องการด้านความสัมพันธ์ (Relatedness : R) คือ ความต้องการผูกพันกับผู้อื่นในการทำงาน ต้องการเป็นพวกได้รับความยอมรับ ร่วมรับรู้และแบ่งปันความรู้สึกระหว่างกันต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการเป็นเพื่อน

3. ความต้องการด้านความเจริญเติบโต (Growth: G) เป็นความต้องการที่จะเจริญก้าวหน้าในการทำงาน สามารถทุ่มเทความรู้ ความสามารถของตนในการทำงานอย่างเต็มที่และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเพิ่มขึ้นด้วย

บริษัทตำบลหนองพันทา อำเภอไช้พิสัย

1. สภาพทั่วไป

1.1 ลักษณะภูมิศาสตร์

อำเภอไช้พิสัย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของจังหวัดบึงกาฬ มีพื้นที่ประมาณ 985.262 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดบึงกาฬประมาณ 92 กิโลเมตร โดยมีแนวเขตติดกับอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอปากคาดและอำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดบึงกาฬ

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับเนินเตี้ย ๆ สภาพของดินเป็นดินผสมลูกรังและขาดความอุดมสมบูรณ์ สภาพป่าไม้มีลักษณะเป็นป่าเสื่อมโทรม ซึ่งเกิดจากรายการอพยพมาจากต่างพื้นที่ เข้ามาจับจองและบุกรุกทำการเกษตร แม่น้ำที่สำคัญ มีอยู่ 1 สาย คือ แม่น้ำสงคราม และเป็นแนวแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดบึงกาฬ และจังหวัดสกลนคร

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม – เดือนพฤษภาคม อุณหภูมิสูงสุด 28 – 39 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน - เดือนพฤศจิกายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั่วไป 1,585.50 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม – เดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุด 10 องศาเซลเซียส

2. ประวัติความเป็นมา

คำว่า “โซ่” หมายถึง ชนเผ่าหนึ่ง ที่ได้อพยพจากทางภาคเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน ประมาณ 250 ปี โดยชนกลุ่มดังกล่าวเรียกตนเองว่าชาวโซ่หรือไทโซ่ เดิมบ้านโซ่ ขึ้นตรงต่อเมืองโพนพิสัย จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 บ้านโซ่ได้รับยกฐานะเป็นตำบล และเป็นกิ่งอำเภอ โซ่พิสัย จนกระทั่งเป็นอำเภอโซ่พิสัย ตามลำดับ

พ.ศ.2515 จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอโซ่พิสัย

พ.ศ.2520 ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอโซ่พิสัย

อำเภอโซ่พิสัยได้ก่อสร้างอาคารที่ว่าการหลังใหม่และเข้าใช้ประโยชน์เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2545 จนถึงปัจจุบัน อำเภอโซ่พิสัยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 ตำบล 95 หมู่บ้าน

ตำบลโซ่	จำนวน 18 หมู่บ้าน
ตำบลหนองพันทา	จำนวน 12 หมู่บ้าน
ตำบลศรีชมภู	จำนวน 16 หมู่บ้าน
ตำบลคำแก้ว	จำนวน 13 หมู่บ้าน
ตำบลบัวตูม	จำนวน 14 หมู่บ้าน
ตำบลถ้ำเจริญ	จำนวน 12 หมู่บ้าน

ตำบลเหล่าทอง จำนวน 10 หมู่บ้าน

3. การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

3.1 เทศบาลตำบล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบล โช้พิสัย

3.2 องค์การบริหารส่วนตำบล 7 แห่ง ได้แก่

3.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบล โช้

3.2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพันทา

3.2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลศรีชมพู

3.2.4 องค์การบริหารส่วนตำบลคำแก้ว

3.2.5 องค์การบริหารส่วนตำบลบัวตูม

3.2.6 องค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำเจริญ

3.2.7 องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าทอง

บริบทตำบลหนองพันทา

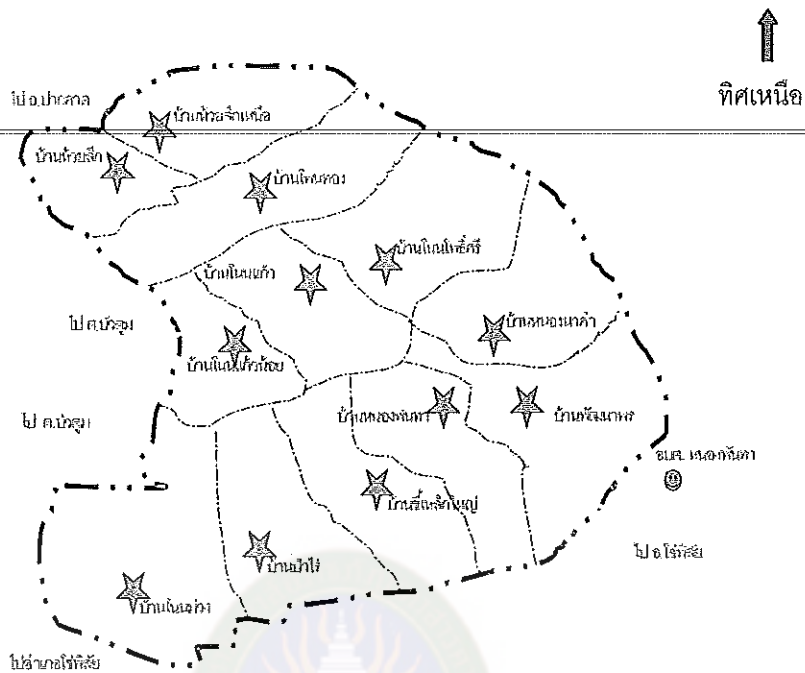
1. สภาพด้านกายภาพ

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพันทาดำเนินอยู่ทางทิศตะวันตกของเขตอำเภอโช้พิสัย จังหวัดบึงกาฬ ห่างจากอำเภอโช้พิสัย 7 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดบึงกาฬเป็นระยะทาง 95 กิโลเมตร มีพื้นที่ 85.68 ตารางกิโลเมตร

1.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลหนองยอง
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลโช้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลเหล่าทอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลบัวตูม

แผนภาพที่ 1 แผนที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพันทา

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม สลับด้วยพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด มีกระจายอยู่หลายหมู่บ้าน จึงทำให้ในฤดูทำนาและมีปริมาณน้ำฝนมากจะทำให้ที่ลุ่มน้ำท่วมทุกปี

1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศในรอบปีจะมี 3 ฤดู ประกอบด้วย

ฤดูฝน	ช่วง เดือน พฤษภาคม ถึง กันยายน ของทุกปี
ฤดูหนาว	ช่วงเดือน ตุลาคม ถึง มกราคม ของทุกปี
ฤดูแห้งแล้ง	ช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน ของทุกปี

1.5 เขตการบริการ

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพันทา แบ่งเขตการให้บริการตามอำนาจหน้าที่ตามเขตหมู่บ้าน รวม 12 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพันทา ทั้งหมด ประกอบด้วย

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 อาชีพ

2.1.1 ประชากร	ร้อยละ 80	ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
2.1.2 ประชากร	ร้อยละ 15	ประกอบอาชีพรับจ้าง
2.1.3 ประชากร	ร้อยละ 5	รับราชการและอื่นๆ

2.2 หน่วยธุรกิจในพื้นที่ อบต.

2.2.1 ปิมน้ำมัน	8	แห่ง (ชนิดหลอดหมุน)
2.2.2 ปิมน้ำมัน	3	แห่ง (ชนิดหัวถัก)
2.2.3 โรงสี	16	แห่ง

3. สภาพทางสังคม

3.1 การศึกษา

3.1.1 โรงเรียนประถมศึกษา	4	แห่ง
3.1.2 โรงเรียนมัธยมศึกษา	1	แห่ง
3.1.3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	6	แห่ง
3.1.4 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	12	แห่ง
3.1.5 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน	17	แห่ง
3.1.6 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	1	แห่ง

3.1.7 ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล	1	แห่ง
--	---	------

3.2 สถาบันและองค์กรทางศาสนา

3.2.1 วัด	11	แห่ง
3.2.2 สำนักสงฆ์	3	แห่ง
3.2.3 ศาลเจ้า	11	แห่ง
3.2.4 โบสถ์	3	แห่ง

3.3 สาธารณสุข

3.3.1 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	1	แห่ง
3.3.2 อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ	100	
3.3.3 อ.ส.ม. คูแฉและให้คำแนะนำการรักษาเบื้องต้นทุกหมู่บ้าน		

3.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3.4.1 ที่พักสายตรวจประจำตำบล	1	แห่ง
------------------------------	---	------

4. การบริการพื้นฐาน

4.1 การคมนาคม

4.1.1 ถนนสายหลักที่ตัดต่อกับอำเภอลาดยางแล้วทั้งหมด ร้อยละ 100

4.1.2 ถนนภายในหมู่บ้านลาดยาง/คอนกรีต แล้ว ร้อยละ 80

4.1.3 ถนนลูกรังเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน 4 สาย

4.2 การโทรคมนาคม

4.2.1 โทรศัพท์ในหมู่บ้าน 5 แห่ง

4.2.2 โทรศัพท์ในหมู่บ้านชำรุด 5 แห่ง

4.3 การไฟฟ้า

4.3.1 มีการใช้ไฟฟ้าร้อยละ 100 ทุกหมู่บ้าน

4.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

4.4.1 ลำน้ำ ลำห้วย 24 แห่ง

4.4.2 บึง หนองและอื่น ๆ 3 แห่ง

4.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

4.5.1 ฝายคอนกรีต 14 แห่ง

4.5.2 ฝายดิน 11 แห่ง

4.5.3 บ่อน้ำตื้น 432 แห่ง

4.5.4 บ่อโยกใช้การได้ 2 แห่ง

4.5.5 บ่อโยกใช้การไม่ได้ (ชำรุด) 14 แห่ง

4.5.6 บ่อโยกใช้การไม่ได้ (น้ำคั่ง) 3 แห่ง

5. ข้อมูลอื่นๆ

5.1 มวลชนจัดตั้ง

5.1.1 ลูกเสือชาวบ้าน 3 รุ่น 450 คน

5.1.2 กรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน 149 คน

5.1.3 อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน 12 กลุ่ม 119 คน

5.1.4 อาสาสมัครรักษาความสงบประจำหมู่บ้าน 1 ชุด 95 คน

5.1.5 อาสาสมัครกู้ชีพประจำตำบล 1 กลุ่ม 22 คน

5.1.6 กลุ่มออมทรัพย์ 5 หมู่บ้าน 311 คน

5.1.7 กลุ่มเยาวชน 8 กลุ่ม 197 คน

5.1.8 อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 1 รุ่น	70	คน
5.1.9 กลุ่มผลิตภัณฑ์ 1 หมู่บ้าน 1 ผลิตภัณฑ์	9	กลุ่ม
5.1.10 กลุ่มอาสาสมัครด้านปศุสัตว์/เกษตร	12	กลุ่ม
5.1.11 กลุ่มเลี้ยงสัตว์/เกษตร	3	กลุ่ม

5.2 จำนวนประชากร

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวน ครัวเรือน	หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม		
1	ห้วยลึก	573	592	1,165	281	
2	ห้วยลึกเหนือ	521	516	1,037	254	
3	โพนทอง	464	477	941	211	
4	โนนแก้ว	725	717	1,442	338	
5	หนองนาคำ	204	192	396	103	
6	หนองพันทา	264	273	537	146	
7	ชีเหล็กใหญ่	110	122	232	53	
8	ป่าไร่	322	315	637	173	
9	โนนม่วง	181	189	370	104	
10	โนนโพธิ์ศรี	494	492	986	215	
11	พัฒนาพร	300	266	566	128	
12	โนนแก้วน้อย	218	207	425	93	
รวม	12 หมู่บ้าน	4,376	4,358	8,734	2,099	

6. ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล

งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล

ประจำปีงบประมาณ 2554	33,745,370.19	บาท	แยกเป็น
รายได้ที่จัดเก็บเอง+เบ็ดเตล็ด+ค่าปรับ+ค่าน้ำประปา	839,840.25	บาท	
รายได้จากทรัพย์สิน	56,330.49	บาท	
รายได้ที่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดเก็บให้	12,513,122.45	บาท	
รายได้เงินอุดหนุนจากรัฐบาล	11,529,175	บาท	
รายได้จากเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ	8,806,902	บาท	

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อัมพร ไทยขำ (2553 : บทคัดย่อ) คุณภาพชีวิตของเกษตรกร : กรณีศึกษาเกษตรกรปลูกไม้ยูคาลิปตัสในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกร ส่วนใหญ่ร้อยละ 73.3 เป็นเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 44-55 ปี ร้อยละ 34 มีการศึกษาระดับประถม ร้อยละ 81.3 มีรายได้ต่อเดือน 3,001,6000 บาท ร้อยละ 40 มีสถานภาพสมรสแล้ว ร้อยละ 74.0 กลุ่มเกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในภาพรวม และคุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัวเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และคุณภาพชีวิตด้านความสามารถ ในการประกอบอาชีพของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่ามีมีความสุขในชีวิต มีความพอใจในตัวเอง มีความพอใจกับสุขภาพด้านร่างกาย ส่วนความสัมพันธ์ในชุมชนพบว่า มีความพอใจกับการผูกมิตรกับผู้อื่น และเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน และมีการช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนบ้าน โดยภาพรวมเกษตรกรที่ปลูกยูคาลิปตัส ในพื้นที่ภาคตะวันออก มีระดับคุณภาพชีวิตระดับสูงในทุกๆด้าน

ศิริชัย รอดทัศนาศ (2550 : 99-102) ศึกษาความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่โครงการศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เป็นการศึกษาการวิจัยเชิงสำรวจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา มีปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย และด้านชีวิตการทำงานอยู่ในระดับสูง ส่วนปัจจัยด้านความรู้ด้านรายได้และการกระจายรายได้ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการที่ดีโดยรัฐอยู่ในระดับต่ำ ส่วนระดับความอยู่ดี มีสุข โดยรวมพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยความสุขกาย อยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยความสุขใจอยู่ในระดับสูง โดยมี

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาว่าความรู้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่ดีกินดี ในขณะที่พบว่าระดับความรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริม ให้ประชาชนมีความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลายไม่จำกัดเฉพาะความรู้ในการประกอบอาชีพอย่างเดียว นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยด้านรายได้ การกระจายรายได้ ด้านชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐอยู่ในระดับต่ำ จึงควรได้รับการพัฒนาต่อไป

สุรพงศ์ อุคมนตรี (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดบริการสวัสดิการสังคมในแขวงกาวิละเทศบาลนครเชียงใหม่ วัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงสภาพการจัดบริการ สวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ผลของการจัดบริการสวัสดิการสังคมและทราบถึงความต้องการทางด้านบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของกลุ่มผู้สูงอายุในแขวงกาวิละผลการศึกษาพบว่า (1) สภาพการจัดบริการ สวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้ให้ความสำคัญในการจัดบริการสวัสดิการสังคมดังกล่าวเป็นอย่างมาก ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุพึงพอใจในการดำเนินงานของคณะผู้บริหาร (2) เทศบาลนครเชียงใหม่จึงดำเนินการจัดกิจกรรมบริการสวัสดิการสังคมตามความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุในแขวงกาวิละ ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่ตอบสนองนโยบายของภาครัฐตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546เทศบาลนครเชียงใหม่ ควรจะให้ความสนใจเกี่ยวกับนโยบายทางด้านส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมากขึ้น เพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ โดยเป้าหมายสร้างเสริมให้ประชากรของประเทศไทยมีอายุยืนยาวขึ้น

สุภา แก้วบริสุทธิ์ (2547 : บทคัดย่อ) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยาง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยทางศาสนา จำนวนชั่วโมงต่อการทำงานต่อวัน รายได้ เพศ และสถานภาพสมรส สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพาราได้ ร้อยละ 13 พบว่า เกษตรกรที่นับถือศาสนาพุทธรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเกษตรกรที่นับถือศาสนาอื่นๆ เกษตรกรชาวสวนยางที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานมาก เกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีรายได้สูงรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำ เพศชายรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตดีกว่าเพศหญิง และเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีคู่สมรสรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตดีกว่าเกษตรกรที่มีสถานภาพ โสด หม้าย แยกกันอยู่หรืออยู่อย่างร้าง

มนูญ บูรณพัฒนา (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การจัดบริการสวัสดิการสังคมเพื่อคุณภาพชีวิตประชาชน ของเทศบาลตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุในช่วง 41 – 50 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษาสถานภาพสมรสเป็นผู้สมรส และมีอาชีพรับจ้าง ส่วนใหญ่มี

ฐานะพ่อบุญ และมีการต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวไม่เกิน 2 คน ผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม พบว่า ประชาชนเห็นว่าเทศบาลตำบลยางหนึ่ง มีการจัดบริการสวัสดิการสังคมด้านต่าง ๆ เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นกลุ่มบริการพบว่าบริการด้านการบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กเยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การจัดการขยะ และการให้การศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานบริการของเทศบาล พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมเฉลี่ยในระดับปานกลาง และเมื่อแยกบริการแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยปานกลางทุกด้าน โดยบริการที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การส่งเสริมการเล่นกีฬา การเก็บขยะจากบ้านเรือน ตลาด และการส่งเสริมกิจกรรมของวัดและงานประเพณี ส่วนบริการที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การศึกษาผลการดำเนินงาน โดยวัดจากความคิดเห็นของประชาชน พบว่า เทศบาลมีการจัดดำเนินการบริการต่าง ๆ อยู่ ในระดับพอใช้ได้เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นการจัดส่วนสาธารณะที่ส่วนใหญ่ระบุว่าอยู่ในระดับดี ส่วนความต้องการบริการด้านสวัสดิการสังคม พบว่า ประชาชนต้องการให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือ การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต บริการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการเมืองและด้านโครงสร้างพื้นฐานตามลำดับจากผลการศึกษา มีข้อเสนอและให้เทศบาลได้ดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้มากขึ้น โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งเพิ่มพัฒนาบริการด้านต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับดีขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

พูนศักดิ์ อินทร โยธาและภักดี บุญเจริญ (2547 : บทคัดย่อ) การศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง เป็นการศึกษาเชิงสำรวจเพื่อทราบถึงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง ที่เข้าร่วมโครงการสงเคราะห์ปลูกยางพารา ทั้งในพื้นที่ปลูกยางเดิมในภาคใต้และพื้นที่ปลูกยางใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อทราบถึงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรทั้งสองภูมิภาคว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ตั้งแต่ข้อมูลภูมิหลังประเด็นต่างๆ ทั้ง 8 มิติ ได้แก่ 1. มิติด้านชีวิตครอบครัว 2. มิติด้านชีวิตการทำงาน 3. มิติด้านชีวิตในสังคม 4. มิติด้านชีวิตสุขภาพ 5. มิติด้านทรัพย์สิน 6. มิติด้านชีวิตตนเอง 7. มิติด้านชีวิตในท้องถิ่น 8. มิติด้านชีวิตในเมืองไทยเมื่อ สรุปในภาพรวมของความพึงพอใจในมิติด้านต่างๆ ทั้ง 8 มิติ ของเกษตรกรชาวสวนยาง พบว่า มีความพึงพอใจทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางเท่ากัน มีเพียงมิติเดียว คือ ด้านชีวิตในสังคม ที่เกษตรกรมีความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ

ค่อนข้างสูง เนื่องการดำรงชีวิตในชุมชนชนบทยังคงมีความช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน
ชีวิตในชนบทมีสังคมที่มีความสัมพันธ์ด้วยความกลมเกลียวเหนียวแน่นว่าชีวิตในสังคมเมือง
ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

เจษฎา บุญทา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุใน
ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 255 คน โดยใช้เครื่องมือวัด
คุณภาพชีวิตของ สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตของ
ผู้สูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 79.49 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านร่างกาย
มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ร้อยละ 68.95 ด้านจิตใจมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ร้อยละ
82.93 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ร้อยละ 85.20 และด้าน
สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ร้อยละ 81.21

สุภาลักษณ์ เขียวขำ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาลักษณะการสนับสนุนทางสังคม
ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ระดับคุณภาพชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทาง
สังคมกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร
จำนวน 350 ราย ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนทางสังคมและมีระดับคุณภาพ
ชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับสูง การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับคุณภาพ
ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$ $r = .493$) แต่มีผู้สูงอายุอีกจำนวนหนึ่งที่ยัง
ไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมและมีคุณภาพชีวิตต่ำ และพบว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้ยังไม่ได้รับการ
สนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ องค์กรภาครัฐและเอกชนอย่างทั่วถึง
เช่น ผู้สูงอายุที่ยากจนมีที่อยู่อาศัยไม่คงทนถาวร ไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพ มี
ปัญหาทางด้านจิตใจและไม่ได้รับเบี้ยเลี้ยงชีพจากทางราชการ

นายชุมพลภัทร์ คงชนจารุอนันต์ (2543 : บทคัดย่อ) การดำเนินชีวิตและคุณภาพ
ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฝก
อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ
86.9 เป็นเพศชาย โดยมีอายุเฉลี่ย 52 ปี ร้อยละ 100 มีสถานภาพสมรส และมีระดับการศึกษาชั้น
ประถมศึกษา ร้อยละ 78.4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 60.1 และร้อยละ
86.9 ประกอบอาชีพหลักในการทำนา มีรายได้รวมในครัวเรือนเฉลี่ย 69,564.05 บาทต่อปีผล
การศึกษาด้านการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ พบว่า เกษตรกรมีการ
จัดการที่ดินในการทำการเกษตรหลังจากได้มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดย
เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 99.3 มีการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 98.0 มีการผลิตเพื่อบริโภค

เองในครัวเรือนถ้าเหลือจึงจะขาย เกษตรกรร้อยละ 54.2 ใช้พื้นที่ในการปลูกกระเทียม และ เกษตรกรทั้งหมดร้อยละ 100 มีความรู้/รับทราบแนวปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาจากสื่อโทรทัศน์มีความตระหนักในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม=4.63) มีความพอใจในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม=4.60) มีความภาคภูมิใจหลังใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม=4.97) เกษตรกรทั้งหมด ร้อยละ 100 มีความเต็มใจที่จะตัดสินใจเลือกใช้ชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และร้อยละ 71.9 เป็นผู้มีบทบาทในการตัดสินใจในครอบครัว ร้อยละ 93.5 ของเกษตรกรระบุว่า มีหน่วยงานจากทางภาครัฐมีส่วนในการสนับสนุนในการตัดสินใจ เกษตรกรมีการจับจ่ายใช้สอยในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม=3.31) ร้อยละ 51.3 ของเกษตรกรใช้เงินทุนตนเองในการลงทุนทำการเกษตร โดยร้อยละ 93.5มีการทำบัญชีครัวเรือน ร้อยละ 99.3 มีรายได้พอต่อรายจ่าย ร้อยละ 99.3 มีการปลูกฝังเรื่องการประหยัดให้แก่สมาชิกในครอบครัว และร้อยละ 99.3 มีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินประจำเดือนของครอบครัว ผลการศึกษาในด้านคุณภาพชีวิต พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีสุขภาพกายดีมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.73 และมีสุขภาพจิตที่เป็นปกติ คิดเป็นร้อยละ 98.7

สายลดา ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (2542) : บทคัดย่อ ได้ทำการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรอพยพหลังการสร้างเขื่อนสิริกิติ์ โดยได้ทำการศึกษาคูณภาพชีวิตทั้งด้านวัตถุวิสัยและจิตวิสัย ได้แก่ มาตรฐานความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่และ โอกาสในด้านต่างๆ ความพอใจในชีวิตตนเอง (อัตมโนทัศน์) นอกจากนี้ การศึกษาได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิต จากการศึกษาพบว่า 1) คุณภาพชีวิตของราษฎรอพยพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน จปฐ. ตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เพียงบางข้อ ข้อซึ่งไม่ผ่านเป็นปัจจัยชีวิตด้าน

เทพฤทธิ์ อมฤตวรรณ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการยังชีพของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า ประกอบไปด้วยที่ดินสำหรับเพาะปลูก พันธุ์พืช เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ การให้คำปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆทั้งที่เป็นเทคนิคในการเพาะปลูกและปัญหาอื่นๆการจ้างงานสม่ำเสมอ

ด้านสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านหนึ่งของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งได้แก่ การมีสถานที่อยู่อาศัย ซึ่งสามารถวัดได้จากสัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้าน และที่ดินเป็นของ

ตนเอง การได้รับสาธารณสุขโลกที่วัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาบริโภค และเรื่องที่เป็นปัจจัยภายนอก คือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ปีทมา ราตรี (2531 : บทคัดย่อ) ศึกษาการเกษตรกับปัญหาความยากจนด้าน

สภาพแวดล้อมพบว่า การประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก ซึ่งปริมาณผลผลิตทางการเกษตรจะขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ และธรรมชาติเป็นหลัก เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ อากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ ผลผลิตทางการเกษตรจะมีเพียงบางส่วนที่สามารถตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเกษตรกรจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตไปสู่การผลิตเพื่อจำหน่าย และแลกเปลี่ยนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอื่นๆ ให้พอเพียง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของอาชีพเกษตรกร จึงได้แก่ มีอาหารที่เพียงพอ มีบ้านที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สภาพแวดล้อมทางกายภาพทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมรอบบ้าน การเคหะสาธารณสุขโลก สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน อุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นพื้นฐาน รวมถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

งานวิจัยต่างประเทศ

มูยูลู (Muilu. 1994 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างด้านอาชีพและสังคมเศรษฐกิจในคุณภาพชีวิตการทำงานที่ประเทศฟินแลนด์ โดยที่ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติฟินแลนด์ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีอายุ 15-74 ปี จำนวน 12,057 คนถึงสภาพชีวิตของพวกเขาในปี ค.ศ.1986 ด้านหนึ่งและข้อมูลอีกด้านหนึ่งคือ สถิติเรื่องจำนวนชั่วโมงในการทำงานสำหรับคุณภาพชีวิตนั้นถูกวัดโดยชั่วโมงการทำงานและความคิดเห็นของตนเอง นั่นก็คือ การแนะนำงานเมื่อแรกเข้านั่นเองผลการศึกษาส่วนหนึ่งพบว่า คนในเมืองนั้นเห็นว่างานเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อชีวิตของตนมากกว่าในชนบท ส่วนคนชนบทบอกว่าตนได้รับความพึงพอใจด้านจิตวิทยาจากงานที่ตนทำ

สมิธ (Smith. 1994 : 826-A) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการสัมภาษณ์ครูจำนวน 82 คน จากโรงเรียนที่จัดโครงสร้างใหม่จำนวน 8 แห่ง เพื่อพัฒนามโนทัศน์ของครูเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของการทำงาน สภาพองค์การที่มีผลต่องานของครู จำแนกประเภทได้ดังนี้ 1) สภาพ (conditions) ที่เพื่อนครูมุ่งหวังจากกันและกัน 2) สภาพที่ครูและผู้บริหารร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้น 3) สภาพที่ครูพัฒนาขึ้นเอง และบำรุงรักษาไว้ สภาพดังกล่าวบ่งชี้ให้เห็นถึงความสามารถและความรับผิดชอบของครู

เคลลี (Kelly, 1995 : 1765-A) ได้ศึกษามโนทัศน์ของครูเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนคาทอลิกโดยการศึกษากับครูที่ทำงานเต็มเวลาจำนวน 243 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนคาทอลิกจำนวน 16 แห่ง ในสังกัดเขตออลอิงตันพบว่า ตัวแปรที่สำคัญ 4 ตัวที่ต้องคำนึง คือ บรรยากาศองค์การ แบบของผู้นำ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและความพึงพอใจในการทำงาน

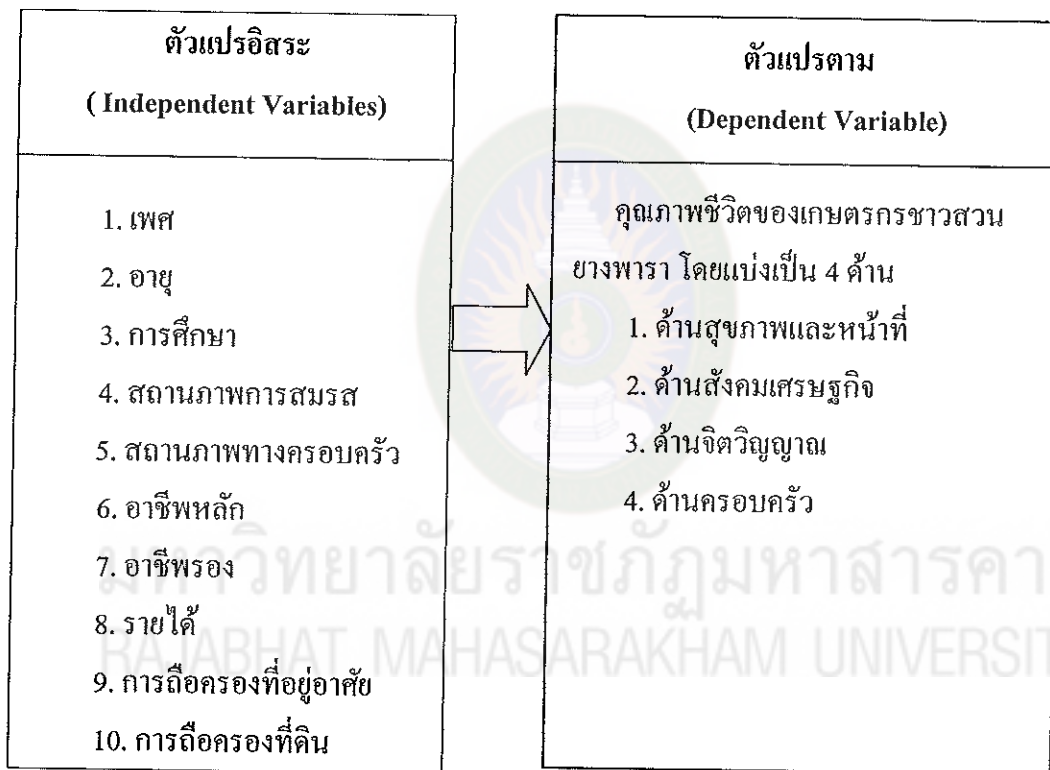
ลอนดอน และคนอื่นๆ (London, et al. 1997 : 328-334) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่องาน ความพึงพอใจนอกเหนือจากงานและคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยการสัมภาษณ์พนักงานประมาณ 1,300 คน โดยให้แต่ละคนตอบคำถามคนละ 3 ประเด็น ประเด็นที่ 1 คือ ความพึงพอใจต่องาน ประเด็นที่ 2 คือความพึงพอใจนอกเหนือจากงาน และประเด็นที่ 3 คือ คุณภาพชีวิต (Quality of Life) ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life) ในความหมายของผู้วิจัยความพึงพอใจต่องานนี้รวมถึงความพึงพอใจต่อสิ่งต่างๆ พึงพอใจต่อทุกๆ สิ่ง ที่พนักงานและครอบครัวเกี่ยวข้องกับด้วย ส่วนคุณภาพชีวิตหมายถึงความรู้เกี่ยวกับชีวิต โดยส่วนรวมผลการวิจัยพบว่า ทั้งความพึงพอใจต่องาน และความพึงพอใจนอกเหนือจากงานมีอิทธิพลต่อบุคคลในการมองคุณภาพชีวิตของตน และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบรายละเอียดเพิ่มเติมขึ้นอีกว่าความพึงพอใจต่องานนั้นได้รับมาจากส่วนประกอบ 4 ประการคือ 1) ลักษณะหรือเนื้อหาของงาน 2) อัตราค่าจ้าง 3) ผลประโยชน์ที่ได้รับนอกจากค่าจ้าง (Fringe Benefits) และ 4) ความมั่นคงซึ่งส่วนประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าวนี้สามารถใช้ทำนายคุณภาพชีวิตของบุคคล ผลการวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าพนักงานมีความพึงพอใจสูงกว่างานที่ทำยอมมีความตั้งใจในการทำงานมากกว่าผู้มีความพึงพอใจน้อยกว่า และจากความพึงพอใจของพนักงานมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการผลิตขององค์การ

โดยสรุปแล้ว การเปลี่ยนแปลงประชากรอันเป็นผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภาวะประชากร จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และความเป็นอยู่ของประชากร โดยเฉพาะ ถ้าประชากรเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจะเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ก็จะให้เกิดผลที่ตามมา (Consequences) คือเกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในครอบครัว เช่น รายได้และรายจ่าย บทบาทและหน้าที่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสุขภาพอนามัยและสภาพที่อยู่อาศัยในครอบครัว หรือที่เรียกว่า คุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของประชากรอย่างไม่มีปัญหา เพราะทรัพยากรที่มีอยู่ มีจำกัดและเสื่อมโทรมลง การที่ประชากรเปลี่ยนแปลงในอัตราที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่และหามาได้ไม่สมดุลกัน ซึ่ง

จะมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ส่วนจะมีปัญหาความรุนแรงมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับของความไม่สมดุลต่อกันและกันภายในสังคมนั้นเป็นสำคัญ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เฟร์แรนส์ และพาวเวอร์ (Ferrans and Power, 1992 : 86) ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้ คือคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในเขตตำบลหนองพันทา อำเภอ โขงพิสัย จังหวัดบึงกาฬ

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย